

Turističko vrednovanje prirodnih resursa nacionalnog parka Paklenica

Draguljić, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:847051>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni diplomski studij

LORENA DRAGULJIĆ
Turističko vrednovanje prirodnih resursa nacionalnog parka
Paklenica
Tourist evaluation of the natural resources of the national park
Paklenica

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

Sveučilišni diplomski studij

Održivi razvoj u turizmu

Turističko vrednovanje prirodnih resursa nacionalnog parka

Paklenica

Tourist evaluation of the natural resources of the national park

Paklenica

Diplomski rad

Kolegij: **Vrednovanje prirodnih resursa u
turizmu**

Student: **Lorena Draguljić**

Mentor: dr. sc. **Hrvoje Grofelnik**, izv. prof

Matični broj: **4023DO23**

Opatija, rujan 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Lorena Draguljić

(ime i prezime studenta)

4023DO23

(matični broj studenta)

Turističko vrednovanje prirodnih resursa nacionalnog parka Paklenica

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 11. rujna, 2024.,

Lorena Draguljić

Potpis studenta

Sažetak

Nacionalni park Paklenica jedan je od oblika zaštićene prirodne baštine u Hrvatskoj, te ima jednu od važnih uloga u turizmu Hrvatske. U Parku nailazimo na raznolik spektar aktivnosti namijenjene posjetiteljima, ali je također vidljiv i prostor za napredak. Za vrednovanje prirodnih resursa u nacionalnom parku Paklenica, potrebno je prvo razumijeti koji su to prirodni resursi, kako se koriste u turizmu, ali i kako se mogu očuvati za buduće naraštaje. Ovaj nacionalni park ima kvalitetnu turističku ponudu s raznim turističkim atrakcijama. Za povećanje turističke potražnje, Park ima podlogu za napredak koja bi se mogla još proširiti, osnivajući razne turističke aktivnosti i ponude koje su privlačne na turističkom tržištu, te bi povećale turističku potražnju. Ovim istraživanjem analizirano je upravljanje i promicanje turističkih aktivnosti u Nacionalnom parku Paklenica, s fokusom na razumijevanje trendova posjetitelja, infrastrukturnih izazova i budućih razvojnih strategija. Kroz polustrukturirani intervju s Dragicom Jović, voditeljicom službe zaduženom za promotivne aktivnosti, ugostiteljstvo i turizam u Parku, rad daje uvid u trenutno poslovanje i strateško planiranje Parka. Trendovi u nastajanju ukazuju na sve veću sklonost aktivnostima u prirodi koje omogućuju duži boravak u parku, bilo pojedinačno ili s obitelji i prijateljima. Park prikuplja povratne informacije posjetitelja prvenstveno putem godišnjih anketa, koje informiraju njegove prilagodljive strategije upravljanja. Unatoč odgovarajućoj infrastrukturi, izazovi ostaju. Potrebno je kontinuirano istraživanje kako bi se odgovorilo na utvrđena ograničenja i istražile šire implikacije upravljanja održivim turizmom u različitim prirodnim okruženjima.

Ključne riječi: nacionalni park Paklenica; prirodni resursi; turistička valorizacija; Hrvatska

Summary

National park Paklenica is one of the variations of protected natural heritage in Croatia, and fulfills a significant role in Croatian tourism. In the Park, we come across a diverse spectrum of activities intended for visitors, though there is still potential for improvement. In order to evaluate the natural resources in the Paklenica National Park, it is necessary to first understand what these natural resources are, how they are used in tourism, but also how they can be preserved for future generations. This national park has a quality tourist offer with various tourist attractions. To increase tourist demand, the Park has a basis for progress that could be further expanded, establishing various tourist activities and offers that are attractive in the tourist market, and would increase tourist demand. This research analyzed the management and promotion of tourism activities in the Paklenica National Park, with a focus on understanding visitor trends, infrastructure challenges and future development strategies. Through a semi-structured interview with Dragica Jović, the head of the department in charge of promotional activities, hospitality and tourism in the Park, the study provides an insight into the Park's current operations and strategic planning. Emerging trends indicate an increasing preference for activities in nature that allow longer stays in the park, either individually or with family and friends. The park collects visitor feedback primarily through annual surveys, which inform its adaptive management strategies. Despite adequate infrastructure, challenges remain. Continued research is needed to address the identified limitations and explore the broader implications of managing sustainable tourism in different natural settings.

Key words: national park Paklenica; natural resources; tourism evaluation; Croatia

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Nacionalni parkovi	6
1.1. Uvodno o nacionalnim parkovima	6
1.2. Nacionalni parkovi u Hrvatskoj.....	7
2. Prirodna obilježja nacionalnog parka Paklenica	10
2.1. Geologija	11
2.2. Reljef	14
2.3. Klima.....	17
2.4. Vode	19
2.5. Tlo	20
2.6. Flora i fauna.....	21
3. Stanje turističke valorizacije nacionalnog parka Paklenica	25
4. Mogućnost turističke valorizacije nacionalnog parka Paklenica	28
4.1. SWOT analiza.....	30
4.2. Budući razvoj turizma.....	32
5. Empirijsko istraživanje o vrednovanju prirodnih resursa nacionalnog parka Paklenica	34
5.1. Metodologija istraživanja.....	35
5.2. Instrument istraživanja	36
5.2.1. Uzorak istraživanja i proces prikupljanja podataka.....	37
5.3. Rezultati istraživanja.....	40
5.4. Ograničenja istraživanja	42
Zaključak.....	44
Bibliografija	46
Popis tablica, grafikona i slika.....	48

Uvod

Predmet rada

Predmet ovog diplomskog rada bio je prikazati turističko vrednovanje prirodnih resursa nacionalnog parka Paklenica. On pripada jednom od rijetkih turističkih područja na prostoru Hrvatske koji ima privilegiju zaštićene kategorije nacionalnog parka. Ovi prirodni resursi ne samo da su važni za ekološku ravnotežu parka, već također igraju ključnu ulogu u privlačenju posjetitelja i podržavanju lokalne turističke industrije. Ovaj diplomski rad nastoji razumjeti kako turisti percipiraju i vrednuju ove prirodne resurse, koji su ključni za njihovo iskustvo u parku. Analizom turističkih procjena, istraživanje ima za cilj pružiti uvid u čimbenike koji pridonose zadovoljstvu posjetitelja, najcjenjenije značajke prirodnog okoliša parka i područja koja mogu zahtijevati poboljšanja kako bi se poboljšalo cjelokupno turističko iskustvo. Nadalje, rad će istražiti kako ove evaluacije mogu informirati prakse održivog upravljanja. S obzirom na sve veći pritisak na prirodne resurse zbog sve većeg broja posjetitelja, neophodno je uravnotežiti potrebe turista s ciljevima očuvanja parka.

Fokusirajući se na turističko vrednovanje, ovaj rad doprinosi širem području upravljanja održivim turizmom u zaštićenim područjima i pruža studiju slučaja koja naglašava važnost integracije percepcije posjetitelja u strategije upravljanja i očuvanja prirodnih parkova. Očekuje se da će rezultati ponuditi vrijedne smjernice upravama Parka i kreatorima politike u jačanju održivosti i privlačnosti Nacionalnog parka Paklenica kao vrhunske turističke destinacije.

Prostorni obuhvat rada

Prostorni opseg ovog rada je fokusiran na Nacionalni park Paklenicu, koji se nalazi u sjevernom dijelu planinskog masiva Velebita u Hrvatskoj. Park pokriva površinu od približno 95 četvornih kilometara i karakterizira ga raznolik niz prirodnih krajolika, uključujući neravne kanjone, guste šume, krške formacije i mrežu dobro održavanih pješačkih staza i ruta za penjanje. Nacionalni park Paklenica razdvojen je u nekoliko zona, svaka s različitim stupnjevima zaštite i pristupačnosti. To uključuje: zona stroge zaštite, odnosno područja u kojima su ljudske aktivnosti strogo ograničene radi očuvanja najosjetljivijih ekosustava i staništa parka, područja u kojima je dopuštena ograničena ljudska aktivnost, obično za istraživanje, obrazovne svrhe ili

kontrolirani turizam, te područja u kojima se odvija većina turističkih aktivnosti, uključujući planinarenje, penjanje i posjete značajnim prirodnim znamenitostima. Istraživanje će se prvenstveno fokusirati na turističko-rekreacijsku zonu, jer se tu odvija većina interakcija posjetitelja s prirodnim resursima Parka. Unutar ove zone posebna će se pozornost posvetiti ključnim atrakcijama poput kanjona Velike i Male Paklenice, razgranatom mrežom pješačkih staza ukupne duljine oko 150 kilometara te preko 600 penjačkih smjerova koji privlače entuzijaste iz cijelog svijeta. Dodatno, studija će promatrati centre za posjetitelje, posebice nedavno izgrađeni podzemni grad Paklenicu, kao dio prostornog obuhvata, budući da ti sadržaji imaju ključnu ulogu u oblikovanju iskustva posjetitelja i pružanju informacija o prirodnim resursima parka.

Iako je primarni fokus na područjima koja turisti najčešće posjećuju, istraživanje će također uzeti u obzir šire područje parka kako bi se kontekstualiziralo kako turizam utječe i komunicira s cijelim ekosustavom parka. Usredotočujući se na ova specifična područja unutar Nacionalnog parka Paklenica, rad ima za cilj pružiti detaljno i nijansirano razumijevanje načina na koji turisti procjenjuju i percipiraju prirodne resurse parka, pridonoseći boljem upravljanju i praksama očuvanja unutar ovih prostora.

Svrha i ciljevi rada

Primarna svrha ovog rada je procijeniti kako turisti percipiraju i vrednuju prirodna bogatstva Nacionalnog parka Paklenica. Kao jedno od najznačajnijih zaštićenih područja u Hrvatskoj, Nacionalni park Paklenica privlači širok spektar posjetitelja koji se bave raznim aktivnostima, poput planinarenja, penjanja i istraživanja njegovih jedinstvenih krajolika. Razumijevanje percepcije turista o prirodnim značajkama parka ključno je za osiguranje usklađivanja strategija upravljanja parkom s ciljevima očuvanja i zadovoljstvom posjetitelja.

Cilj ovog rada je sustavna procjena percepcije turista o prirodnim resursima parka, uključujući njegove staze, rute za penjanje, kanjone, špilje i cjelokupni krajolik. Prikupljanjem i analizom povratnih informacija posjetitelja, istraživanje će identificirati koja su prirodna obilježja najcjenjenija, kao i sva područja u kojima očekivanja posjetitelja nisu u potpunosti ispunjena. Ova će procjena pomoći da se istaknu ključne atrakcije unutar parka koje potiču angažman i zadovoljstvo posjetitelja.

Ključni cilj diplomskog rada je procijeniti utjecaj turizma na prirodne resurse Nacionalnog parka Paklenica. To uključuje ispitivanje kako aktivnosti posjetitelja utječu na

okoliš parka i identificiranje potencijalnih sukoba između turizma i napora za očuvanje. Istraživanje će istražiti kako korištenje parka od strane turista, posebno u područjima s velikim prometom, može doprinijeti degradaciji okoliša ili opterećivanju objekata parka.

Nalazi iz ovog istraživanja namijenjeni su informiranju o praksi održivog upravljanja unutar parka. Razumijevajući koje aspekte prirodnog okoliša parka posjetitelji najviše cijene, uprava parka može dati prioritet očuvanju tih značajki. Osim toga, uvid u područja zabrinutosti ili nezadovoljstva može usmjeriti poboljšanja u infrastrukturi, uslugama i strategijama očuvanja. Konačni cilj je uravnotežiti ekološku cjelovitost parka s potrebama i očekivanjima njegovih posjetitelja, osiguravajući održivo i ugodno iskustvo za sve.

Konačno, ovaj rad ima za cilj doprinijeti širem području održivog turizma, posebice unutar zaštićenih prirodnih područja. Nalazi istraživanja ponudit će vrijedan uvid u odnos između turizma i upravljanja prirodnim resursima u okruženju nacionalnog parka. Ovi se uvidi mogu koristiti za razvoj smjernica i najboljih praksi za upravljanje turizmom u sličnim zaštićenim područjima, kako u Hrvatskoj tako i u inozemstvu. Ostvarivanjem ovih ciljeva, diplomski rad će pružiti sveobuhvatnu procjenu načina na koji turisti komuniciraju i percipiraju prirodne resurse Nacionalnog parka Paklenica. Rad ne samo da će poboljšati strategije upravljanja parkom, već će također doprinijeti tekućem diskursu o održivom turizmu i očuvanju prirodnih zaštićenih područja.

Struktura rada

Ovaj diplomski rad organiziran je u nekoliko ključnih dijelova, od kojih je svaki osmišljen kako bi izgradio sveobuhvatno razumijevanje turističkog vrednovanja prirodnih resursa Nacionalnog parka Paklenica.

Diplomski rad započinje uvodnim dijelom koji ocrta problem istraživanja, ciljeve i značaj vrednovanja prirodnih bogatstava Nacionalnog parka Paklenica iz turističke perspektive. Također predstavlja istraživačka pitanja i daje kratak pregled strukture diplomskog rada.

Poglavlje Nacionalni parkovi daje širok pregled nacionalnih parkova, postavljajući kontekst za rad.

Iduće poglavlje Prirodne značajke Nacionalnog parka Paklenica bavi se specifičnim prirodnim karakteristikama Nacionalnog parka Paklenica koje čine temelj njegove turističke privlačnosti.

Stanje turističke valorizacije Nacionalnog parka Paklenica ocjenjuje trenutno stanje turizma unutar parka, uključujući statistiku posjetitelja, ključne atrakcije i učinkovitost postojeće infrastrukture i usluga.

Mogućnost turističke valorizacije Nacionalnog parka Paklenica istražuje potencijal za daljnji razvoj i unapređenje turizma u Parku.

Empirijsko istraživanje o vrednovanju prirodnih bogatstava Nacionalnog parka Paklenica predstavlja empirijsko istraživanje provedeno kako bi se procijenilo kako turisti ocjenjuju prirodne resurse parka.

Zaključak sažima ključne nalaze istraživanja, govori o njihovim implikacijama za upravljanje Nacionalnim parkom Paklenica, te daje preporuke za budući razvoj i istraživanja turizma.

Ovakva struktura osigurava da diplomski rad pokriva i teorijske temelje i praktična istraživanja, dajući zaokruženo ispitivanje načina na koji turisti vrednuju prirodna bogatstva Nacionalnog parka Paklenica. Svaki dio osmišljen je tako da pridonese općem cilju razumijevanja i poboljšanja praksi održivog turizma u parku.

Metodologija i izvori

Tokom istraživanja, koncipiranja i prikazivanja rezultata u ovom diplomskom radu korištene su iduće metode: SWOT analiza, komparativna metoda, statističke metode i metode analize.

U istraživanju rezultata koji je predstavljen u ovom diplomskom radu, korišteni su podaci s interneta, knjige iz društvenih i prirodno-geografskih znanosti, te stručni časopisi. Istraživanje koristi dizajn kvalitativnog istraživanja koji je posebno prikladan za istraživanje složenih fenomena ovisnih o kontekstu kao što su socioekonomski i okolišni utjecaji turizma u Nacionalnom parku Paklenica. Kvalitativni pristup omogućuje dubinsko razumijevanje perspektiva i iskustava sudionika, pružajući bogate podatke koje kvantitativne metode možda neće obuhvatiti.

Intervju je odabran kao primarna metoda prikupljanja podataka jer omogućuje izravnu interakciju s dionicima, omogućujući istraživaču da istraži detaljne uvide i razjasni odgovore. Ova je metoda posebno učinkovita za istraživanje subjektivnih iskustava, stavova i percepcija, koji su ključni za razumijevanje utjecaja turizma u parku.

Namjenska strategija uzorkovanja koristit će se za odabir sudionika koji imaju relevantno iskustvo i znanje o Nacionalnom parku Paklenica. To uključuje primarno upravu parka.

Sudionici će biti odabrani na temelju njihove relevantnosti za pitanja istraživanja, njihove spremnosti za sudjelovanje i njihove dostupnosti. Nastojat će se osigurati uravnotežena zastupljenost u smislu spola, dobi i zanimanja.

1. Nacionalni parkovi

Nacionalni parkovi su zaštićena područja prirodnih ljepota, divljih životinja i kulturnog značaja, namijenjena za uživanje javnosti i očuvanje prirodnih resursa. Služe kao utočišta za bioraznolikost, te kao obrazovni resursi za razumijevanje prirode i povijesti. Nacionalni parkovi imaju ključnu ulogu u očuvanju ekosustava, zaštiti staništa divljih životinja i održavanju biološke raznolikosti. Oni štite krajolike od urbanizacije, krčenja šuma i ostalih oblika degradacije okoliša. Osim toga, mnogi nacionalni parkovi imaju i povijesne znamenitosti, arheološka nalazišta i sveta mjesta koja odražavaju kulturnu baštinu i povijest određene regije. Oni također nude širok raspon rekreacijskih aktivnosti kao što su planinarenje, kampiranje, promatranje ptica i razgledavanje. Oni privlače velik broj turista svake godine i pridonose lokalnom gospodarstvu. Nadalje, oni služe kao vanjski laboratorij za znanstvenike i nastavnike. Nacionalni parkovi pružaju mogućnosti za istraživanje u ekologiji, geologiji, te i za obrazovanje o prirodi i naporima da se ona očuva.

1.1. Uvodno o nacionalnim parkovima

Do nedavno su nacionalni parkovi bili jedina zaštićena područja s vlastitim upravama čija je primarna funkcija bila zaštita prirodnog okoliša. Nacionalni parkovi nisu bila koja područja, što ih čini najorganiziranijim oblikom zaštite. Također, treba napomenuti da su nacionalni parkovi među strožih oblicima zaštite. (Bralić, 2005, 10).

Ovo su neke od pretpostavki koja se područja mogu proglasiti nacionalnim parkovima: priroda treba biti sačuvana u svom izvornom stanju ili s minimalnim ljudskim promjenama, a prirodni fenomeni trebaju biti raznoliki. Međunarodni kriterij za samu površinu nacionalnog parka je 20 km², od čega u potpunosti očuvano mora biti barem 10 km² (Bralić, 2005, 10).

Nacionalni park Yellowstone smatra se prvim nacionalnim parkom na svijetu. Osnovan je 1872. godine i poznat je po svojim geotermalnim značajkama, te po raznolikom životinjskom svijetu poput bizona, lososa, i grizlija.

Nacionalni parkovi suočavaju se s brojnim izazovima, uključujući klimatske promjene, onečišćenje i ljudsko uplitanje. Napori za očuvanje ključni su za rješavanje ovih problema i osiguravanje dugoročnog očuvanja ovih prirodnih bogatstava. To uključuje upravljanje

utjecajem posjetitelja kako bi se smanjila šteta za okoliš uz maksimiziranje obrazovnih i gospodarskih koristi od turizma. Idući korak bi bila provedba mjera za zaštitu ugroženih vrsta i obnovu staništa. Jedan od najvažnijih napora za očuvanje nacionalnih parkova je i uključivanje lokalne zajednice. Nacionalni parkovi ključni su za očuvanje prirodne i kulturne baštine našeg planeta. Oni pružaju utočište divljim životinjama, izvor su nadahnuća i rekreacije, te ključni resurs za znanstveno istraživanje i obrazovanje.

1.2. Nacionalni parkovi u Hrvatskoj

Hrvatska je poznata po svojim zapanjujućim prirodnim krajolicima, a njeni nacionalni parkovi među najljepšima su i najraznovrsnijim u Europi.

Prema statistici iz Upisnika zaštićenih područja Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, zaštićena područja Republike Hrvatske pokrivaju približno 817.383,34 ha što predstavlja 13,37% kopnenog područja i 1,93% morskog područja. Ukupno postoji 408 zaštićenih područja različitih kategorija zaštite. Oni podrazumijevaju dva stroga rezervata, osam nacionalnih parkova, osamdeset posebnih rezervata, jedanaest parkova prirode, dva regionalna parka, sedamdeset osam spomenika prirode, sedamdeset devet značajnih krajobraza, dvadeset sedam park-šuma i stodvadeset spomenika parkovne arhitekture (Ministarstvo gospodarstva i regionalnog razvoja, 2023.)

Hrvatska ima osam nacionalnih parkova, a to su: nacionalni park Plitvička jezera, nacionalni park Mljet, nacionalni park Kornati, nacionalni park Paklenica, nacionalni park Brijuni, nacionalni park Krka, nacionalni park Risnjak, te nacionalni park Sjeverni Velebit. Neosporno je da je pojam 'nacionalni park' stekao na popularnosti i važnosti jer ga proglašava najviše zakonodavno tijelo u jednoj zemlji, što u Hrvatskoj predstavlja Sabor. (Bralić, 2005, 10).

Nacionalni parkovi u Hrvatskoj su dugo bili jedina zaštićena područja s vlastitom upravom, i jedan od glavnih aspekata im je zaštita cjelokupne prirode na teritoriju samog parka. Prvi hrvatski nacionalni park, Plitvička jezera su uvrštena na UNESCO-v popis svjetske baštine 1979. godine. Park je poznat po kaskadskim jezerima i brojnim slapovima, sa 16 međusobno povezanih jezera raspoređenih u kaskadama.

Hrvatski nacionalni parkovi su zaštićena područja čiji je cilj očuvanje prirodnog okoliša i biološke raznolikosti. Napori za očuvanje uključuju održivi turizam, preko kojeg se treba osigurati da aktivnosti posjetitelja ne štete prirodnim staništima i ekosustavima. Osim toga, tu su i mjere za zaštitu ugroženih vrsta, te stalno znanstveno istraživanje i praćenje radi razumijevanja i ublažavanja utjecaja na okoliš.

U nacionalnim parkovima primjenjuju se strogi standardi i mjere zaštite, što uključuje zabranu iskorištavanja šuma, vađenje pijeska ili šljunka, te bilo kakvih aktivnosti koje bi mogle oštetiti ili promijeniti prirodu. Dozvoljene su samo turističke ili rekreacijske aktivnosti, kao što su posjećivanje i razgledavanje. Položaj naših nacionalnih parkova jasno prikazuje prirodnu raznolikost Hrvatske. Tako su tri nacionalna parka izrazito planinska (Risnjak, Paklenica i Sjeverni Velebit), tri su otočna (Kornati, Mljet i Brijuni), a dva predstavljaju primjere bogate krške higrafijske (Plitvička jezera i Krka). S vremenom su se površine tik parkova proširile kako bi se bolje zaštitila različita staništa i povećali izgledi za preživljavanje biljnih i životinjskih vrsta (Benac, 2021, 12).

Učinkovito upravljanje omogućava razvoj nacionalnih parkova unutar predviđenih i planiranih kapaciteta svakog dijela zaštićenog područja, kao i očuvanje standarda kvalitete okoliša. Ponuda hostela i smještaja u hrvatskim nacionalnim parkovima često je niske kvalitete. Uz nepovoljne gospodarske uvjete u kojima država, kao vlasnik javnih ustanova, teško osigurava financijska sredstva za poboljšanja kvalitete smještaja, pojavljuje se i problem ekonomske neisplativosti. Nizak povrat na investicije, zajedno s ograničenjima koja nameće zaštićeno područje, dodatno otežava ulaganja (Vidaković, 2003, 73).

Upravljanje i organizacija rada u hrvatskim nacionalnim parkovima i zaštićenim područjima podložni su strogom nadzoru Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva Republike Hrvatske. Unutar ovog ministarstva djeluje Uprava za zaštitu prirode, koja je odgovorna za upravljanje svim zaštićenim prirodnim područjima (Vidaković, 2003, 74).

Pod Upravom za zaštitu prirode djeluju sljedeći odjeli: Odsjek za očuvanje prirodnih područja i prirodne baštine, Odsjek za zaštitu nežive prirode, Odjel za zaštitu biološke i krajobrazne raznolikosti, Odjel za održivo korištenje prirodnih dobara i Odjel za očuvanje prirodnih vrijednosti. Upravljanje nacionalnim parkovima obavlja upravna vijeća, koje imenuje Vlada Republike Hrvatske, a struktura upravljanja prikazana je na tablici 1. (Vidaković, 2003, 74).

Tablica 1. Struktura upravljanja nacionalnim parkom

• Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja• Uprava za zaštitu prirode• Odjel za zaštitu biološke i krajobrazne raznolikosti• Odjel za održivo korištenje prirodnih resursa• Odjel za očuvanje prirodnih vrijednosti• Sekcija za očuvanje prirodnih dobara i prirodne baštine• Sekcija za zaštitu nežive prirode

Izvor: Vidaković, Petar. Nacionalni parkovi i zaštićena područja u Hrvatskoj. Zagreb: Fond za stipendiranje mladih za zaštitu prirode i turizam. 2003., str. 74.

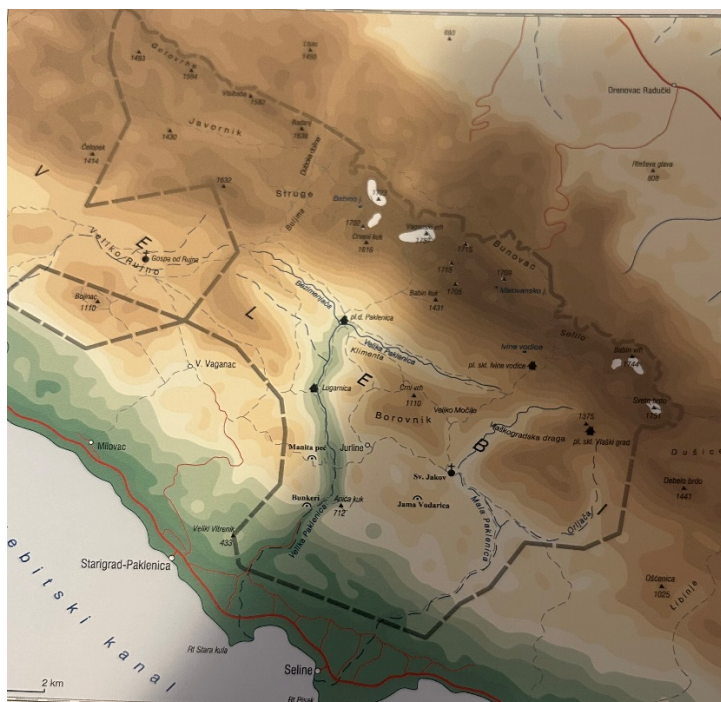
Dostupni podaci pokazuju da Republika Hrvatska kao destinacija mediteranskog kruga koja valorizira nacionalne resurse nacionalnih parkova kao biološko osjetljiva područja, čini upravna tijela koja se bave zakonodavstvom i provedbom povezanih akata usmjerenih na njihovu zaštitu (Vidaković, 2003, 74).

Hrvatski nacionalni parkovi nude bogatu tapiseriju prirodnih ljepota, povijesnog značaja i rekreacijskih mogućnosti, što ih čini nezaobilaznim mjestom za ljubitelje prirode

2. Prirodna obilježja nacionalnog parka Paklenica

Nacionalni park Paklenica, smješten u sjevernoj Dalmaciji u Hrvatskoj, poznat je po krškim krajolicima, dubokim kanjonima i raznolikim ekosustavima. Pokrivajući površinu od 95 četvornih kilometara, park je dio većeg planinskog masiva Velebita, koji je i sam rezervat biosfere UNESCO-a.

U dva duboka klanca, Velika i Mala Paklenica, očuvani su jedini veći šumski kompleksi na primorskoj strani Velebita. Zbog toga je 1949. godine osnovan nacionalni park Paklenica što je prikazano na slici 1. (Bralić, 2005, 56).

Slika 1. Nacionalni park Paklenica

Izvor: Bralić, Ivo. *Hrvatski nacionalni parkovi*. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 57.

Do nedavno je površina nacionalnog parka bila relativno mala i ograničena na sljevove dvaju potoka - Velike i Male Paklenice. Međutim, 1997. godine došlo je do značajnog proširenja, uključujući područje najviših vrhova Velebita u zaleđu i prostor između klanaca. Zaštićena

površina povećana je na 102 kilometara², a nacionalni park je dodatno obogaćen i estetski zaokružen (Bralić, 2005, 58).

Prema izboru Hrvatske turističke zajednice 2019. godine, Paklenica je 2010. godine proglašena najljepšom prirodnom atrakcijom. Svjetsko priznanje stiglo je 2017. godine kada su bukove šume u nacionalnim parkovima Sjeverni Velebit i Paklenica uvrštene na UNESCO-v popis svjetske prirodne baštine (Krznarić, 2019, 167).

Kao nacionalni park, Paklenica je zaštićeno područje s propisima za očuvanje prirodnih i kulturnih bogatstava. Ulažu se napor da se upravlja utjecajem turizma, uključujući održavanje staza i ruta za penjanje, te promicanje odgovornog ponašanja posjetitelja.

Nacionalni park Paklenica prirodno je blago koje nudi kombinaciju krajolika, avantura na otvorenom i bogate bioraznolikosti. Paklenica pruža jedinstveno i korisno iskustvo svakom posjetitelju koji ju odluči posjetiti.

2.1. Geologija

Nacionalni park Paklenica, smješten unutar planinskog lanca južnog Velebita u Hrvatskoj, može se pohvaliti fascinantnim i raznolikim geološkim krajolikom. Topografiju parka karakteriziraju duboki kanjoni, visoke litice i špiljski sustavi, koji svjedoče njegovoj složenoj geološkoj povijesti.

Krajolik parka pretežno je formiran od karbonatnih stijena, prvenstveno vapnenca i dolomita, koje datiraju iz mezozoika, prije otprilike 65 do 200 milijuna godina. Tijekom milijuna godina, topljivi vapnenac je oblikovan vodom kroz proces poznat kao karstifikacija. Ovaj proces uključuje otapanje stijena, što dovodi do stvaranja špilja, vrtača, pukotina i podzemnih tokova.

Paklenica ima dva kanjona, Veliku i Malu Paklenicu. Kanjon Velike Paklenice prostire se na otprilike 14 km i karakteriziraju ga litice visoke i do 700 metara. Nastao je erozivnim djelovanjem vode koja je probijala vapnenac, stvarajući strmu i usku klisuru kakvu danas vidimo. Kanjon Male Paklenice je manjih razmjera, suroviji je i manje pristupačan, te nudi netaknutije iskustvo.

Jedna od najznačajnijih špilja u parku, Manita Peć, prikazuje klasične formacije krških špilja poput stalaktita, stalagmita i kamenja. Pruža dragocjene uvide u podzemne krške procese.

Duljina ove špilje iznosi 175 metara. Najveći dio špilje dugačak je 65 metara, širok 40 metara i visok 32 metra, dok su neki stalagmiti su izrasli iz špiljskog dna do visine od 20 metara. Ulaz u špilju također služi kao vidikovac, a u blizini se nalazi stijena Zub ili Maniti kuk, koja predstavlja dodatni izazov za alpiniste što je prikazano na slici 2. (Radoš, 2019, 66).

Slika 2. Manita Peć

Izvor: Bralić, Ivo. Hrvatski nacionalni parkovi. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 66.

Postoje i brojne druge špilje i podzemni prolazi unutar parka, od kojih mnoge tek treba u potpunosti istražiti i dokumentirati.

Park prikazuje različite slojeve stijena, uključujući debele slojeve vapnenca prošarane dolomitom. Ovi slojevi pružaju vidljiv zapis geološke povijesti i procesa koji su oblikovali regiju. Fosilizirani ostaci drevnih morskih organizama, kao što su amoniti i brahiopodi, mogu se pronaći unutar kamenih formacija parka, što ukazuje na drevni morski okoliš regije tijekom mezozoika. Tijekom mezozoika, područje današnje Paklenice bilo je dio plitkog mora. S vremenom je nakupljanje morskih sedimenata, prvenstveno sastavljenih od kalcijevog karbonata iz školjaka i kostura morskih organizama, dovelo do stvaranja debelih naslaga vapnenca i dolomita.

Izdizanje planinskog lanca Velebit potaknuto je tektonskom aktivnošću povezanom sa sudarom afričke i euroazijske tektonske ploče. Ovo uzdizanje podiglo je drevno morsko dno iznad razine mora, izlažući karbonatne stijene površinskom trošenju i eroziji. Nakon izdizanja, erozivne sile, posebice voda, odigrale su ključnu ulogu u oblikovanju krajolika. Rijeke i potoci izdubili su duboke kanjone i doline, dok su kišnice i podzemne vode dodatno otapale vapnenac stvarajući karakteristična krška obilježja parka.

Geologija Paklenice utječe na njezine raznolike ekosustave. Krški krajolik podržava jedinstvene biljne i životinjske zajednice prilagođene kamenitom tlu siromašnom hranjivim tvarima. Geološke značajke parka pružaju vrijedne mogućnosti za znanstvena istraživanja u područjima kao što su geologija, hidrologija i paleontologija. Posjetitelji mogu učiti o geološkim procesima, formiranju krških krajolika i geološkoj povijesti regije kroz vođene obilaske i interpretativne materijale dostupne u parku.

Kao nacionalni park, Paklenica je zaštićena radi očuvanja svojih jedinstvenih geoloških i ekoloških obilježja. Uspostavljeni su propisi kako bi se smanjio ljudski utjecaj i osiguralo očuvanje njegovih prirodnih resursa. Prakse upravljanja parkom naglašavaju održivi turizam, uključujući održavanje staze, reguliranje aktivnosti penjanja i promicanje obrazovanja o okolišu kako bi se osigurala zaštita njegove geološke baštine.

Geologija nacionalnog parka Paklenica središnji je aspekt njegove prirodne ljepote i ekološkog značaja. Međudjelovanje tektonskih sila, erozivnih procesa i karstifikacije stvorilo je krajolik koji izaziva strahopoštovanje i znanstveno je vrijedan. Geološka čuda Paklenice nude fascinantan uvid u dinamične procese na Zemlji.

Strukturna građa sjevernog Velebita rezultat je tektonskih pomaka koji traju do danas, uzrokovanih sudarom afričke i euroazijske ploče od oligocena pa sve do sada. Glavna karakteristika je antiklinalna struktura koja je narušena rasjedima, stvarajući tzv. ljuskavu strukturu. Park je pretežno oblikovan dva reversna rasjeda koji su se formirali u različitim fazama. Prvi je rezultat izdizanja Velebita u oligocenu, dok je drugi nastao kasnije i prekrpio stariji rasjed u području Rapavca i Lastva. Tektonski procesi su uzorkovali velik raspon starosti naslaga koje čine površinu terena. Središnjim dijelom Parka dominira Paklenička antiklinala s paleozojskom jezgrom (Velić i Velić, 2019).

2.2. Reljef

Nacionalni park Paklenica, poznat je po svom impresivnom reljefu kojeg karakteriziraju surovi krški krajolici, duboki kanjoni i visoki vrhovi. Jedni od ključnih obilježja reljefa parka jesu kanjoni Velike i Male Paklenice. Kanjon Velike Paklenice proteže se na oko 14 kilometara i stvara upečatljiv i neravan krajolik. Kanjon Male Paklenice je manji i uži, te manje pristupačan i nudi više osamljeno iskustvo.

Najimpozantniji dio Paklenice svakako su ogromni klanci Velike i Male Paklenice. Ovi klanci počinju u blizini mora, a u jedno od njih, Veliku Paklenicu, moguće je ući i automobilom. Njihovi kanjonski prodori predstavljaju najveće erozivne oblike na Velebitu (Radoš, 2019, 60).

Litice parka, posebice u kanjonu Velike Paklenice, značajna su atrakcija za penjače. Litice su sastavljene od tvrdog, kompaktnog vapnenca, što pruža izvrsne uvjete za penjanje i stabilnost. Najpoznatija stijena u parku, Anićevo Kuk, visok je 712 metara i istaknuto je odredište za penjanje. Njegova strma lica i raznolike rute privlače penjače iz cijelog svijeta što je prikazano na slici 3.

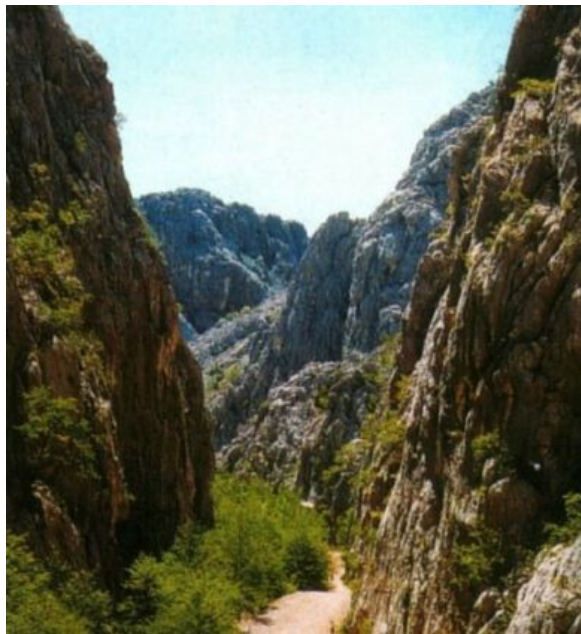
Slika 3. Anićevo Kuk

Izvor: Bralić, Ivo. Hrvatski nacionalni parkovi. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 65.

Anićevo kuk je najpoznatija alpinistička destinacija u Hrvatskoj, a početkom svibnja održava se alpinistički slet s natjecateljima iz raznih zemalja. Dok su alpinističke stijene u drugim

područjima često nedostupne običnim posjetiteljima, ovdje su dostupne većim dijelom godine, a osobito tijekom ljeta (Radoš, 2019, 62).

Dok Velikom Paklenicom vodi dobro utvrđena i široka staza, Mala Paklenica zahtijeva pažljivo hodanje, i često probijanje kroz šipražje, pa i korištenje ruku za pomoć. Najsigurnije je posjetiti Malu Paklenicu ljeti, kada se uglavnom kreće suhim koritom. Nakon jačih kiša, klanac postaje nepristupačan za one bez odgovarajuće opreme. Klanac Male Paklenice prikazan je na slici 4. (Radoš, 2019, 65).

Slika 4. Klanac Male Paklenice

Izvor: Bralić, Ivo. Hrvatski nacionalni parkovi. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 63.

Sliv Male Paklenice teško pristupačan i manje posjećen. Nakon promjene granice 1997. godine, parku je pridružen vršni planinski pojas u zaleđu tadašnjeg parka, koji obuhvaća najviše Velebitske vrhove. Neki od njih nadmašuju 1700 metara. Planinski greben se sužava na dva do tri kilometra, i budući da nije prekriven šumom, pruža istovremene poglede prema Lici i moru. Sastavljen je od slojevitih naslaga i nema oštrih vrhova. Najistaknutiji vrh u ovom nizu je Sveto brdo, koje je dugo smatrano najvišim vrhom Velebita. Sveto brdo je poznato je po svom duhovnom značaju i spektakularnim pogledima, što je prikazano na slici 5. (Radoš, 2019, 66).

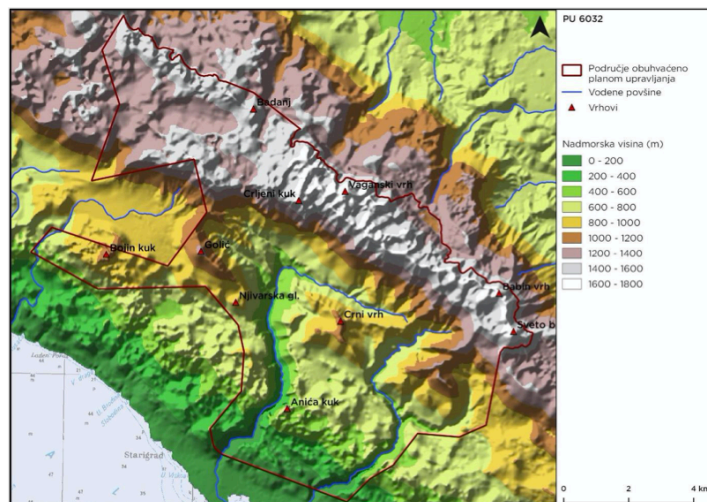

Slika 5. Sveto Brdo

Izvor: Bralić, Ivo. Hrvatski nacionalni parkovi. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 58.

Vaganski Vrh je najviši vrh u parku, te je smješten na 1757 metara nadmorske visine. Dio je planinskog masiva Velebita i pruža prekrasan panoramski pogled.

Reljef Paklenice je pod jakim utjecajem krških procesa, što rezultira krajolikom kojim dominiraju vapnenačke formacije, vrtače i podzemni tokovi. Park je dom brojnim špiljama, a najpoznatija je Manita Peć, koja sadrži impresivne stalaktite i stalagmite. Reljefna karta Parka je prikazana na slici 6.

Slika 6. Reljefna karta Nacionalnog parka Paklenica

Izvor: Geoportal 2022

Reljef parka stvara različite mikroklima, podržavajući raznolike vegetacijske zone, od mediteranske do alpske flore. Krševit teren pruža staništa za širok raspon vrsta, uključujući divokoze, smeđe medvjede i raznolike ptice.

Strme litice kanjona Velike Paklenice svjetski su poznata penjačka destinacija koja privlači penjače rutama različite težine. Brojne staze presijecaju park, nudeći rute koje variraju od laganih šetnji do zahtjevnih uspona, omogućujući posjetiteljima da istraže raznoliki reljef. Reljef nacionalnog parka Paklenica svjedoči o dinamičnim geološkim i prirodnim procesima koji su oblikovali ovu zapanjujuću regiju, nudeći jedinstven i raznolik krajolik za posjetitelje i istraživače.

2.3. Klima

Nacionalni park Paklenica je pod utjecajem submediteranske, kontinentalne i planinske klime, a zbog varijacija u nadmorskoj visini, nagibu i ekspoziciji, postoji velika raznolikost mikroklimatskih uvjeta (Biškupić, 2020, 11).

Nacionalni park Paklenica ima raznoliku klimu zbog različitih nadmorskih visina i blizine Jadranskog mora. Jedan od ključnih aspekata klime parka je utjecaj sredozemne klime i blizina mora. Niži dijelovi parka, bliže obali, imaju mediteransku klimu. To znači blage, vlažne zime i vruća, suha ljeta. Ljetne temperature u obalnim i nižim prostorima često se kreću od 25 do 30°C, dok su zime blaže, s prosječnom temperaturom od oko 5 do 10°C.

Na većim nadmorskim visinama u parku vlada više kontinentalna ili alpska klima, koju karakteriziraju niže temperature i veća količina oborina. U planinskim predjelima ljetne temperature su hladnije, u rasponu od 15 do 20°C. Zime mogu biti poprilično hladne, s temperaturama koje često padaju ispod nule i s velikim snježnim padalinama.

Prema podacima s najbliže meteorološke postaje u Starigradu - Paklenici najtopliji mjesec je kolovoz s prosječnom temperaturom od 25,7°C, dok je veljača najhladniji mjesec s prosječnom temperaturom od 7,5°C. Kako se udaljavamo od obale, temperature opadaju, pa srednja mjesečna temperatura na vršnim dijelovima Velebita može biti i do 15°C niža nego uz more. Zbog izloženosti

južnog Velebita jugozapadnom vlažnom strujanju zraka s mora, nastaju značajne količine oborina. Na obali je količina oborina najmanja, dok se s porastom visine brzo povećava: na 900 metara visine prelazi 2000 mm godišnje, a u najvišim dijelovima dostiže oko 3500 mm godišnje. Najvažniji vjetar je bura, koja je posebno intenzivna na prijevoju Buljima (1398 m/nm) i u Čičinoj dolini (1550 m/nm) ispod Svetog brda. Vjetrovi, poput oborina, češći su zimi dok su ostali vjetrovi poput juga, južnog vjetera i ljeti, zapadnog vjetera (maestral) također prisutni (Biškupić, 2020, 11).

Park prima znatne količine oborina, posebno u jesen i proljeće. Količina padalina varira s nadmorskom visinom, pri čemu obalna područja imaju manje, a viša mjesta više. Zimi su viša područja parka često prekrivena snijegom, koji se može zadržati u kasno proljeće ili čak rano ljeto u najvišim područjima. Proljeće karakteriziraju umjerene temperature i povećana količina oborina koja donosi cvjetanje flore i oživljavanje aktivnosti divljih životinja. Ljeta su suha i vruća u nižim predjelima, s umjerenijim temperaturama u višim predjelima. Ovo je vrhunac turističke sezone zbog povoljnog vremena za planinarenje i penjanje. Zime su hladne i snježne na visokim nadmorskim visinama, s blažim uvjetima uz obalu. Ova sezona nudi mogućnosti za zimske sportove u nekim dijelovima parka.

Duboki kanjoni, poput Velike i Male Paklenice, stvaraju jedinstvenu mikroklimu u kojoj temperature mogu biti niže, a uvjeti vlažniji od okolnih područja.

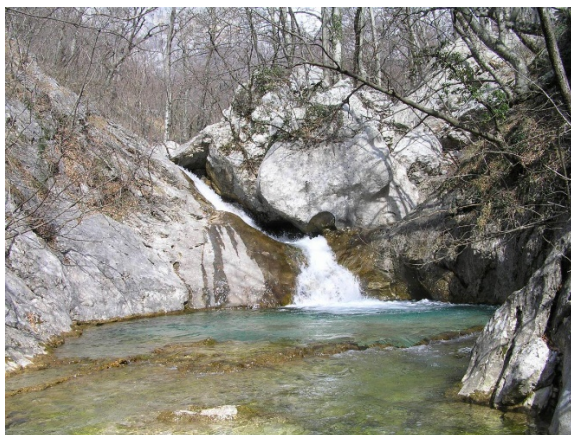
Raznolika klima parka podržava niz vegetacijskih zona, od mediteranske flore u nižim područjima do alpskih vrsta na višim nadmorskim visinama. Klima nacionalnog parka Paklenica, pod utjecajem mediteranskih i alpskih uvjeta, doprinosi njegovoj bogatoj bioraznolikosti i raznolikim krajolicima, što ga čini jedinstvenim odredištem za ljubitelje prirode i avanturiste na otvorenom.

Prema projekcijama do 2040. godine, u NP Paklenica se očekuju klimatske promjene koje će prvenstveno utjecati na godišnji raspored oborina i temperature, kao i na snježni pokrivač. Predviđa se smanjenje prosječne godišnje količine oborina, i povećanje broja sušnih perioda, neujednačeniji raspored oborina, češći ekstremi, smanjenje broja dana sa snježnim pokrivačem i povećanje prosječne godišnje temperature zraka za 1 do 1,4 °C (Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, NN 46/2020).

2.4. Vode

Nacionalni park Paklenica ima niz izvora vode, uključujući rijeke, potoke, izvore i podzemne vodene sustave. Ove vodene značajke igraju ključnu ulogu u oblikovanju krajolika parka i podržavanju njegove bioraznolikosti.

Rijeka Velika Paklenica teče kroz kanjon Velike Paklenice, jednu od glavnih atrakcija parka. Rijeka je poznata po svojim sezonskim varijacijama, s vodostajima znatno višim tijekom proljeća i nakon obilnih kiša. Ljeti se protok može smanjiti, a neki dijelovi mogu i presušiti. Rijeka Velika Paklenica prikazana je na slici 7.

Slika 7. Rijeka Velika Paklenica

Izvor: Bralić, Ivo. Hrvatski nacionalni parkovi. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 77

Rijeka Mala Paklenica protječe kroz kanjon Male Paklenice, te je slična rijeci Velikoj Paklenici, ali manjeg opsega. Također doživljava sezonske promjene protoka vode.

Zbog krške prirode geologije parka, brojni izvori izvire iz vapnenačkih stijena. Ovi su izvori ključni izvori slatke vode i pridonose protoku rijeka i potoka unutar parka. Neki poznati izvori uključuju izvor Marasovići blizu ulaza u park i izvor Ivine Vodice koji se nalazi na višoj nadmorskoj visini.

Krški krajolik nacionalnog parka Paklenica karakterizira razgranat sustav podzemnih voda. Voda prodire kroz porozni vapnenac, stvarajući podzemne rijeke i jezera koja povremeno izlaze na površinu kao izvori. Špilje u parku, poput Manite Peći, nastale su djelovanjem podzemne vode koja erodira vapnenac. Ove špilje često sadrže stalaktite, stalagmite i podzemne potoke ili bazene. Tijekom razdoblja velikih padalina ili otapanja snijega, privremeni slapovi mogu se formirati u

različitim dijelovima parka, dodajući njegovoj ljepoti. Duž riječnih tokova nalaze se prirodni bazeni u kojima se skuplja voda, osiguravajući staništa za vodene vrste i osvježavajuća mjesta za posjetitelja.

Voda u nacionalnom parku Paklenica općenito je visoke kakvoće zahvaljujući relativno nezagađenom okolišu i prirodnoj filtraciji koju osigurava krški sustav. Rijeke i potoci podržavaju raznolik vodeni život, uključujući ribe, vodozemce i beskralježnjake. Prisutnost čiste, tekuće vode ključna je za održavanje ukupne bioraznolikosti parka. Izvori i rijeke u parku također su važni izvori svježeg vode za okolne zajednice.

Jedna od značajnijih prijetnji kvaliteti potoka Velika Paklenica su propusnost postojećih septičkih jama i nedostatak alternativnih bioloških pročistača u Lugarnici i planinarskom domu Paklenica. Drugi vodotok u parku, smješten u kanjonu Male Paklenice, izvire iznad Vlačkogradske drage na visini od oko 1000 m/nm i ima manji kapacitet, ovisno o godišnjem dobu i količini oborina. Ovaj potok ponire do toka Orljače, a u kanjonu je aktivan tijekom kišnih jeseni, zime i ranog proljeća (Biškupić, 2020, 22).

Vode nacionalnog parka Paklenica sastavni su dio njegovog ekološkog zdravlja i atraktivnosti, osiguravajući važne resurse za divlje životinje i ljude, dok pridonose slikovitim krajolicima parka. Zaštita vodenih resursa parka je prioritet za napore za očuvanje. To uključuje praćenje kvalitete vode, upravljanje utjecajem posjetitelja i osiguravanja održavanja prirodnog toka vode.

2.5. Tlo

Tlo nacionalnog parka Paklenica oblikovano je krškom topografijom, koja se sastoji uglavnom od vapnenca i dolomita, što je dovelo do formiranja različitih geoloških i geomorfoloških obilježja.

Temelj parka se sastoji od vapnenca i dolomita, koji su sedimentne stijene nastale iz drevnih morskih okoliša. Ove su stijene visoko topljive u vodi, što dovodi do karakteristične krške topografije. Otapanje vapnenca i dolomita blago kiselim kišnicom stvorilo je neravan teren s brojnim špiljama, vrtačama i podzemnim tokovima. Zbog krške naravi terena, tla u Paklenici su

rijetka i kamenita. To ograničava vrstu vegetacije koja može izrasti, favorizirajući izdržljive biljke prilagođene lošim uvjetima tla. U nekim područjima može se pronaći crvenica koja je bogata željeznim oksidom i tipična za mediteranska krška područja. Ovo tlo nastaje trošenjem vapnenca i dolomita. Neke od značajke krša su i vrtače, udubine nastale urušavanjem podzemnih špilja ili otapanjem površinskog vapnenca. Oni mogu varirati u veličini i raštrkani su po parku. Kamenito tlo podržava oskudnu vegetaciju, s biljkama poput trava, grmlja i otpornog drveća poput borova i hrastova.

Plitko smeđe tlo obuhvaćaju dio srednje doline Velike Paklenice, područje sjeverno i južno od gornjeg toka Velike Paklenice, padinu ispod Buljma te dio doline Brezimenjače. Srednje duboka rudina prisutna je u dijelovima doline Velike i Male Paklenice, Orljače, uz Močila, Ivine vodice te u zaseocima Ramići i Parići. Predjeli sa smeđim tлом na vapnencu prekriveni su bukovom i borovom šumom, dok viši, visokoplaninski dijelovi parka prekriva klekovina. Na zaravni između kanjona nalaze se tanke naslage crvenice (Biškupić, 2020, 20).

Zaštita jedinstvenih geoloških obilježja parka je prioritet. Napori uključuju upravljanje utjecajem posjetitelja, sprječavanje erozije tla i očuvanje prirodnog krajolika.

Tlo nacionalnog parka Paklenica, sa svojim krškim reljefom i raznolikom topografijom, ključni je element prirodne ljepote i ekološkog značaja parka.

2.6. Flora i fauna

Nacionalni park Paklenica poznat je po svojoj raznolikoj flori i fauni, što ga čini značajnim prirodnim rezervatom u regiji.

Park je poznat po gustim bukovim šumama, posebno po staroj šumi poznatoj kao 'Bukov vrh'. Ove šume su tipične za veće nadmorske visine u parku. Šume crnog bora dominiraju srednjim nadmorskim visinama, pružajući stanište raznim vrstama. Dalmatinski crni bor je endemska vrsta koja se nalazi na kamenitim padinama i liticama.

Crni bor se najčešće nalazi u čistim sastojinama, a povremeno i u bukovim šumama. Ova biljka preferira više nadmorske visine, ali se također spušta niz doline, gdje se dekorativno uspinje

iz kamenja. Prije Drugog svjetskog rata, iz borova se sakupljala smola koja se koristila za proizvodnju pakline za luč i premazivanje drvenih brodova. Vjerojatno je upravo odatle i poteklo ime Paklenica. Šume crnog bora prikazane su na slici 8. (Lukač, 2019, 68).

Slika 8. Šume crnog bora

Izvor: Lukač, Gordan. Prirodne osobitosti i bioraznolikost nacionalnog parka Paklenica. Paklenica: Uprava nacionalnog parka, 2019., str. 69.

Niže uzvisine sadrže mješovite šume hrasta i graba. Neke od endemskih vrsta su velebitska degenija, paklenički zvončić, te dalmatinska šilja. Paklenički zvončić je prikazan na slici 9.

Slika 9. Paklenički zvončić

Izvor: Bralić, Ivo. Hrvatski nacionalni parkovi. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 70.

Paklenica je dio staništa smeđih medvjeda u Hrvatskoj. Međutim, te životinje je znatno teže uočiti jer očito izbjegavaju kontakt s ljudima. I druge lokalne zvijeri, poput risa i divlje mačke, također se drže podalje od ljudi. Veliki sisavci kao što su divlja svinja, srna i jelen prisutni su u ovom području, dok se divokoza ponekad može pokazati strpljivim promatračima. Manje zvijeri, uključujući kunu zaticu, kunu bjelicu, jazavca i lisicu, su prilično brojni. Među malim sisavcima, znanstvenike posebno zanimaju glacijalni relikti Dinarida poput runastog voluhara i krškog puha, dok su šišmiši poznati po velikom broju različitih vrsta (Lukač, 2019, 72).

Ptice su vjerojatno najzanimljiviji dio pakleničke šume, posebno za obične posjetitelje. S 206 zabilježenih vrsta, Paklenica se ističe kao najbogatije područje u Velebitu. Gotovo polovica tih vrsta ovdje se i gnijezdi. Park je dom za nekoliko rijetkih grabljivica kao na primjer suri orao, orao zmijar, sokol i planinska sova. Bjeloglavi sup također nalazi jedno od svojih posljednjih utočišta u Hrvatskoj, a raspon njegovih krila iznose 2,6 metara što je prikazano na slici 10. (Lukač, 2019, 70).

Slika 10. Bjeloglavi sup

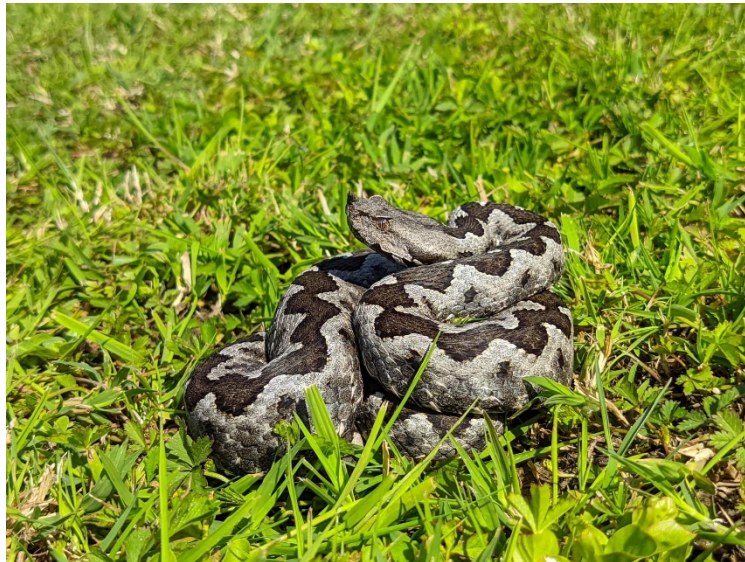
Izvor: Paklenički zbornik. Uprava nacionalnog parka: Paklenica, 2018., str. 70

Litice parka i velike nadmorske visine nude mjesta za gniježđenje surim orlovima. Sivi sokol, poznat po svojoj nevjerojatnoj brzini, također se gnijezdi u parku. Osim njih, vrijedi spomenuti i zapadnog tetrijeba, koji nastanjuje crnogorične šume parka.

Na stijenama kanjona gnijezde i žive brglijez kamenjar sa svojim prepoznatljivim zviždukom i skakutanjem, modrokos, hridna bregunica, pećinska lastavica, piljak i druge vrste. U

šumama se nalaze planinski djetlić, siva žuna, crna žuna, razne vrste sjenica, zeba i zvižduk. Uz potoke može se vidjeti vodenkosa, dok na visokoplaninskim travnjacima obitavaju obična bjeloguza i planinska trepteljka. Naravno, čuje se i neponovljivi pjevač slavuj (Lukač, 2019, 71).

Od gmazova se može naći poskok (*Vipera ammodytes*) od otrovnih zmija, te vatreni daždevnjak koji se nalazi u vlažnim, šumovitim područjima. Poskok je prikazan na slici 11.

Slika 11. Poskok

Izvor: Bralić, Ivo. Hrvatski nacionalni parkovi. Zagreb: Školska knjiga, 2005., str. 76.

Zabilježeno je 11 vrsta guštera, uključujući blavora, običnog zelembaća, velikog zelembaća i crnu planinsku guštericu koja rađa žive mlade (Lukač, 2019, 72).

Brojne vrste leptira i moljaca uspijevaju u parku, privučeni raznolikim biljnim svijetom. Stare šume stanište su raznih vrsta kornjaša, uključujući i neke vrste koje su rijetke i zaštićene.

Park je zaštićeno područje s ciljem očuvanja njegove bogate biološke raznolikosti. Za proučavanje i zaštitu unutar parka postoje programi istraživanja i praćenja. Održivi turizam i obrazovni programi pomažu u podizanju svijesti o važnosti očuvanja ovog jedinstvenog ekosustava. Flora i fauna nacionalnog parka Paklenica održava raznolika staništa parka, od gustih šuma do stjenovitih litica, što ga čini ključnim mjestom za biološku raznolikost u Hrvatskoj.

3. Stanje turističke valorizacije nacionalnog parka Paklenica

Turistička valorizacija nacionalnog parka Paklenica uključuje nastojanja da se poveća njegova atraktivnost i dostupnost uz osiguranje očuvanja njegovih prirodnih resursa.

Park nudi mrežu dobro označenih pješačkih staza različitih razina težine, prilagođenih i povremenim šetačima i iskusnim planinarima. Popularne su staze poput kanjona Velike i Male Paklenice. Paklenica je poznato odredište za penjanje, s preko 400 opremljenih penjačkih smjerova. Litica Anićevo kuk vrhunac je za penjače diljem svijeta.

Glavni centar za posjetitelje u Starigradu pruža informacije, edukativne izložbe i vodstvo turistima. U cijelom parku postoje i manje informativne točke. Mogućnosti smještaja se kreću od kampova i planinarskih domova unutar parka, do hotela i privatnog smještaja u obližnjim mjestima, poput Starigrada.

Od turističkih aktivnosti treba izdvojiti pustolovni i prirodni turizam koji uključuje penjanje, pješaćenje i pećinarstvo.

Zahvaljujući utjecaju mora na klimu, područje je pogodno za aktivnosti na otvorenom tijekom cijele godine. U 2019. godini, alpinizam je proglašen nematerijalnom kulturnom baštinom UNESCO-a, što dodatno potiče aktivnosti koje čuvaju i promiču tradiciju alpinizma u NP Paklenica. Zbog svega toga, te svoje lokacije uz turističku rivijeru, NP Paklenica je s više od 140.000 posjetitelja godišnje, najposjećeniji dio Velebita i najpopularniji planinski park u Hrvatskoj (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2023, 69).

Grafikon 1. prikazuje podatke o godišnjem broju posjetitelja Parka – onih koji su registrirani na službenim ulazima – u zadnjih 5 godina. Najizraženiji je nagli pad broja posjetitelja uslijed pandemije 2020. godine, dok je 2021. godina pokazala solidan oporavak, uz blagi ukupni trend rasta kroz cijeli period, s izraženijim povećanjem u razdoblju 2022. – 2023. (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2023, 69).

Grafikon 1. Posjetitelji nacionalnog parka Paklenica u razdoblju od 2019. do 2023. godine

Izvor: Ministarstvo turizma i sporta 2023. https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180703_i_kreitmeyer_konf.pdf (pristupljeno 26. kolovoza, 2024).

Prema Studiji upravljanja posjetiteljima iz 2020. godine najbrojnija skupina posjetitelja su šetači koji čine 57% od ukupnog broja. Sljedeći po broju su penjači koji čine gotovo trećinu posjetitelja. Obje navedene skupine posjećuju Park individualno, što znači da oko 90% posjetitelja dolazi samostalno, dok samo oko 10 % posjetitelja dolazi putem organiziranih grupa. Većinu posjetitelja čine stranci (više od 85 %), a prosječna dob posjetitelja je oko 37 godina. Strane države iz kojih najčešće dolaze gosti su Slovenija, Austrija, Njemačka, Italija, Mađarska, Češka, Slovačka, Poljska, Francuska i Velika Britanija (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2023, 70).

Kako bi se spriječila prenapučenost i smanjio utjecaj na okoliš, broj posjetitelja je reguliran, posebno u osjetljivim područjima. Ulažu se napor u promicanje održivih turističkih praksi, uključujući upravljanje otpadom, očuvanje staništa i korištenje ekološki prihvatljive infrastrukture.

Park podržava lokalno gospodarstvo promicanjem lokalnih proizvoda i usluga, poput tradicionalnih zanata, lokalne kuhinje i vođenih obilazaka lokalnih stanovnika. Uključivanje lokalne zajednice u aktivnosti očuvanja i turizma pomaže u očuvanju kulturne baštine i poticanju osjećaja vlasništva.

Osigurati da turističke aktivnosti nemaju negativan utjecaj na ekosustave parka stalni je izazov. Provode se mjere kao što je ograničavanje pristupa određenim područjima tijekom osjetljivih razdoblja (npr. sezone parenja). Planovi za poboljšanje infrastrukture moraju

uravnotežiti poboljšanje iskustva posjetitelja sa smanjenjem ekološkog otiska. Budući planovi uključuju nadogradnju sadržaja za turiste, kao što su staze, odmorišta i informacijske točke, kako bi se poboljšalo cjelokupno iskustvo posjetitelja. Uključivanje digitalnih alata, kao što su mobilne aplikacije i virtualne ture, za pružanje interaktivnih i dostupnih informacija posjetiteljima.

Park se promovira kroz različite kanale, uključujući turističke sajmove, društvene medije i suradnju s putničkim agencijama. Isticanje Paklenice kao ekoturističke destinacije privlači turiste zainteresirane za očuvanje prirode i održivo putovanje.

Turistička valorizacija nacionalnog parka Paklenica ima za cilj stvoriti ravnotežu između poboljšanja doživljaja posjetiteljima i očuvanju prirodnih i kulturnih resursa parka. Putem održivih praksi, uključenosti zajednice i strateškog planiranja, park nastoji ostati vrhunsko odredište za ljubitelje prirode, istovremeno čuvajući svoju biološku raznolikost.

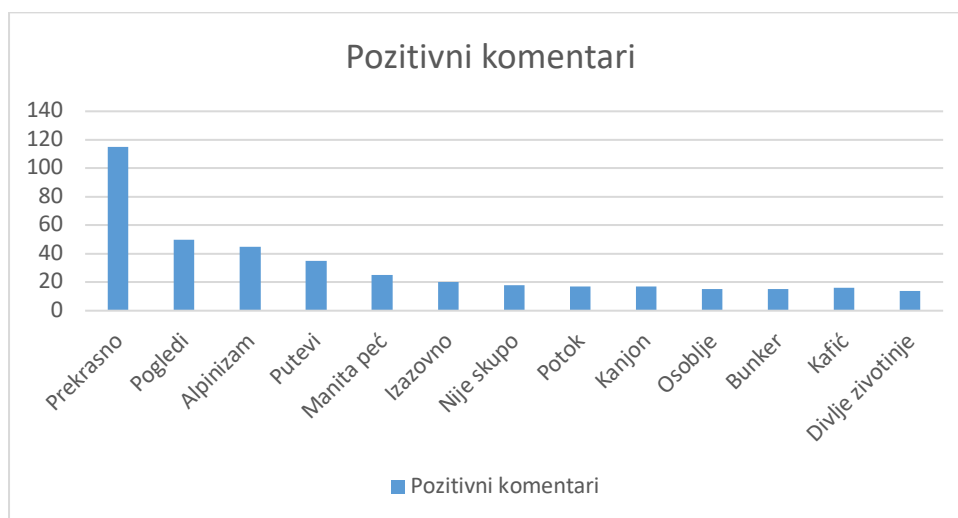
4. Mogućnost turističke valorizacije nacionalnog parka Paklenica

Turističko vrednovanje nacionalnog parka Paklenica može obuhvatiti niz aspekata kako bi se osiguralo održivo i ugodno korištenje prirodnih i kulturnih resursa parka.

Jedan od ključnih područja fokusa za takvu evaluaciju je iskustvo i zadovoljstvo posjetitelja. Prikupljanjem podataka putem anketa i obrazaca za povratne informacije od posjetitelja kako bi se razumjela njihova razina zadovoljstva različitim aspektima parka, kao što su sadržaji, usluge i cjelokupno iskustvo. Osim toga, mogla bi se primijeniti analiza demografskih podataka posjetitelja (dob, nacionalnost, interesi) koja bi pomogla prilagođavanju usluga i marketinških strategija.

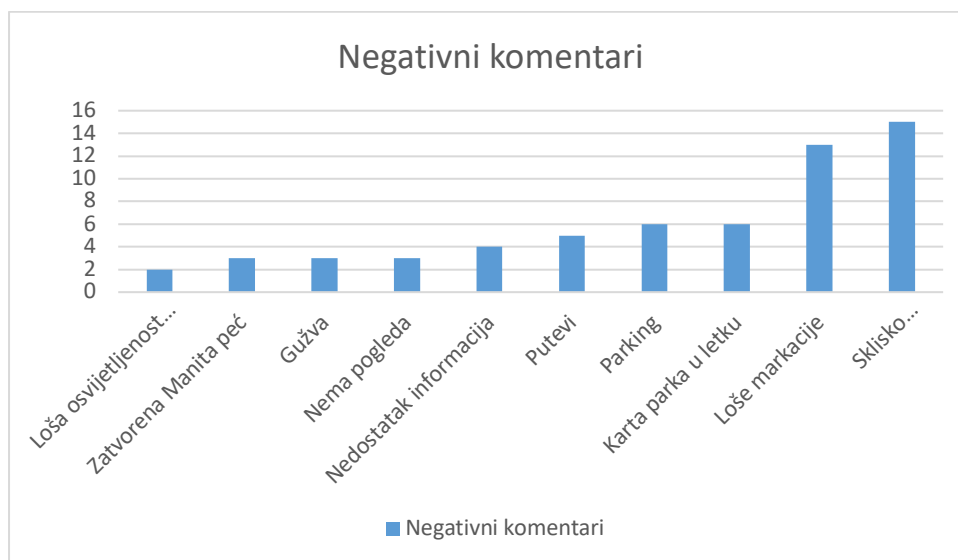
Izvršena je analiza sadržaja komentara o Parku koji su ostavljeni na TripAdvisoru, najvećoj i najpoznatijoj društvenoj mreži za putovanja i turizam. Analizirani su svi komentari na engleskom jeziku od 2017. do kraja 2020. godine. Od ukupno 197 pregledanih recenzija, njih 158 ocijenjeno je najvišom ocjenom "5", dok je 31 recenzija dobila ocjenu "4", šest recenzija ocjenu "3", a samo dvije recenzije ocjenu "2". Također su analizirani pojedinačni pozitivni i negativni komentari i sugestije, te su identificirane najčešće spominjane teme, kako pozitivne tako i negativne. Najviše pohvala odnosi se na izgled Parka, opisan kao "Prekrasno", zatim su posjetitelji bili oduševljeni "Pogledima", a slijedilo je oduševljenje "Alpinizmom" pri čemu su se posebno istaknuli izvrsni uvjeti za penjanje i pristupost penjača u kanjonu Velike Paklenice. Posjetitelji su također bili zadovoljni putevima kroz Park te Manitom peći. Najviše prigovora odnosilo se na sklisko kamenje na glavnom putu u kanjonu Velike Paklenice, nejasne planinarske oznake kroz Park, pojednostavljenu kartu u letku koji se dobiva na ulazu u Park, kao i kapacitet parkirališta, dok je manji broj prigovora bio na puteve kroz Park. Od sugestija, posjetitelji su preporučivali upotrebu odgovarajuće planinarske obuće, nošenje dovoljno vode, početak posjeta rano ujutro, dok je manja važnost pridana karti i toploj odjeći. Ukupni rezultati analize pokazuju jasno zadovoljstvo posjetitelja Parkom u posljednjih nekoliko godina, s velikim brojem izvrsnih ocjena i pozitivnih komentara u odnosu na manji broj prigovora i lošijih ocjena. Javna ustanova može biti zadovoljna ovakvim izvrsnim recenzijama, no trebalo bi se fokusirati na rješavanje identificiranih nedostataka u budućnosti. Rezultati analize su prikazani na grafikonu 2 i 3 (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2023, 137).

Grafikon 2. Najzastupljenije teme u pozitivnim komentarima posjetitelja na TripAdvisor platformi

Izvor: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. Plan upravljanja Nacionalnim parkom Paklenica. Starigrad Paklenica: Zadruga Granum Salis, 2023., str. 137.

Grafikon 3. Najzastupljenije teme u negativnim komentarima posjetitelja na TripAdvisor platformi

Izvor: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. Plan upravljanja Nacionalnim parkom Paklenica. Starigrad Paklenica: Zadruga Granum Salis, 2023., str. 137.

4.1. SWOT analiza

SWOT analiza je sredstvo za strateško planiranje koji se primjenjuje za prepoznavanje i analizu snaga, slabosti, prilika i prijetnji povezanih s poslom, organizacijom, projektom ili bilo kojim drugim entitetom. Pomaže u razumijevanju unutarnjih i vanjskih faktora koji mogu utjecati na uspjeh promatranog subjekta.

SWOT analiza nacionalnog parka Paklenica ističe ključne čimbenike koji utječu na upravljanje i razvoj parka, pružajući okvir za strateško planiranje i donošenje odluka.

Tablica 2. SWOT analiza nacionalnog parka Paklenica

<p>Snage</p> <ul style="list-style-type: none">prirodne ljepotebioraznolikostgeološke značajkeodredišta za penjanjekulturna baštinauspostavljena turistička infrastruktura	<p>Slabosti</p> <ul style="list-style-type: none">ograničena pristupačnostsezonska ograničenjatroškovi održavanja i očuvanjautjecaj na okolišnedostatak fizičke spreme posjetitelja
<p>Prilike</p> <ul style="list-style-type: none">razvoj ekoturizmaobrazovni programiavanturistički turizammeđunarodna promocijatehnološka integracija	<p>Prijetnje</p> <ul style="list-style-type: none">degradacija okolišaklimatske promjeneekonomska nestabilnostkonkurencija drugih nacionalnih parkova

Izvor: izradila autorica

Park karakteriziraju dramatični kanjoni, guste šume i bogata biološka raznolikost, što ga čini atrakcijom za ljubitelje prirode. U parku obitava mnoštvo biljnih i životinjskih vrsta, uključujući endemske i ugrožene vrste. Osim toga, krške formacije parka, uključujući šilje i kanjone, jedinstvene su i privlače mnoge posjetitelje. Paklenica je prepoznata kao jedno od najboljih mjesta za penjanje u Europi, te privlači penjače iz cijelog svijeta. Park ima nekoliko

povijesnih i kulturnih znamenitosti, što podrazumijeva drevne špilje i arheološke nalaze. Jedna od snaga su i dobro označene staze, centri za posjetitelje i sadržaji koji upotpunjuju iskustvo posjetitelja.

Prva slabost je što su određeni dijelovi parka teško dostupni, te mogu ograničiti broj posjetitelja. Nadalje, neke su aktivnosti sezonske, što isto utječe na broj posjetitelja izvan razdoblja najvećeg prometa. Visoki troškovi povezani s održavanjem parka i očuvanjem njegove prirodne i kulturne baštine su isto jedna od glavnih slabosti parka. Popularnost parka može dovesti do degradacije okoliša, ako se njime ne upravlja pravilno. Osim toga, urbani gosti nemaju fizičku spremu iskoristiti atraktivnosti parka jer jednostavno nemaju kondicije doći do nekih dijelova parka.

Jedna od mogućnosti je potencijal za razvoj i promicanje održive turističke prakse koja koristi okolišu i lokanim zajednicama. Osim toga, vidi se i mogućnost proširenja obrazovnih programa o očuvanju, geologiji i biologiji. Avanturistički turizam bi mogao proširiti ponudu, kao na primjer, vođenje ture, planinarenje i tečajevi penjanja kako bi se privuklo više avanturističkih turista. Međunarodna promocija podrazumijeva povećanje međunarodnog marketinga kako bi se privuklo više posjetitelja iz inozemstva. Tehnološka integracija je prilika kojom bi korištenje tehnologije za bolje upravljanje posjetiteljima, virtualne obilaske poboljšalo iskustva posjetitelja.

Jedna od glavnih prijetnja nacionalnom parku Paklenica je degradacija okoliša, koja uz povećani turizam može dovesti do zagađenja, uništavanja staništa i drugih ekoloških problema. Klimatske promjene mogu utjecati na ekosustave parka, divlje životinje i cjelokupno iskustvo posjetitelja. Nadalje, prijetnje mogu doći u obliku prirodnih katastrofa. Rizici poput šumskog požara, poplava i klizišta mogu uzrokovati značajnu štetu parku. Ekonomska nestabilnost parka rezultira fluktuacijama u gospodarstvu koje mogu utjecati na financiranje održavanja i očuvanja parka. Ostali nacionalni parkovi i prirodne atrakcije mogu se natjecati za posjetitelje i resurse.

4.2. Budući razvoj turizma

Budući razvoj u nacionalnom parku Paklenica može se usredotočiti na nekoliko strateških područja kako bi se poboljšalo iskustvo posjetitelja uz očuvanje prirodne i kulturne baštine parka.

Jedan od aspekata jesu prakse održivog turizma. Inicijative za ekoturizam mogu umanjiti utjecaj na okoliš uz istovremeno pružanje obrazovnih i impresivnih iskustava. To uključuje ekološki prihvatljiv smještaj, vođene šetnje prirodom i poučne ture, te promicanje načela „Ne ostavljaj tragove“ među posjetiteljima. Nadalje, budućnosti razvoja turizma bi doprinijela i zelena infrastruktura. Primjena obnovljivih izvora energije, sustava gospodarenja otpadom i praksi održive gradnje može smanjiti ugljični otisak parka. Osim toga, poboljšanje iskustva posjetitelja bi doprinijela i poboljšana pristupačnost. Poboljšanje mogućnosti prijevoza do i unutar parka, kao što su usluge prijevoza, poboljšane cestovne mreže i pješačke staze, mogu učiniti park pristupačnijem širem krugu posjetitelja. Nadogradnja centara za posjetitelje interaktivnim izlozbama, pružanje boljih zahoda i ponuda više mogućnosti za objedovanje i smještaj može poboljšati sveukupno zadovoljstvo posjetitelja. Budućnost se nalazi i u tehnološkoj integraciji. Razvoj aplikacija i digitalnih alata koji pružaju informacije o stazama, sigurnosnim smjernicama i točkama interesa može poboljšati iskustvo posjetitelja. Stvaranje virtualnih obilazaka i opsežnih mrežnih izvora može privući potencijalne posjetitelje i ponuditi iskustva na daljinu onima koji ih ne mogu osobno posjetiti. Od avanturističkih i rekreacijskih aktivnosti treba dodati proširene mogućnosti penjanja i planinarenja. Razvoj novih ruta za penjanje, poboljšanje sigurnosnih mjera i održavanje staza može privući entuzijaste avanture. Ponuda avanturističkih programa na otvorenom kao što su tečajevi penjanja po stijenama, vođene planinarske ture i promatranje divljih životinja može privući raznoliku skupinu posjetitelja. Očuvanje i izlaganje kulturnih i povijesnih znamenitosti unutar parka može dodati još jedan sloj interesa za posjetitelje. Organiziranje radionica, seminara i događaja usmjerenih na očuvanje, lokalnu povijest i geologiju mogu angažirati posjetitelje i promicati svijest o značaju parka. Ciljane marketinške kampanje i korištenje društvenih medija, blogova o putovanjima i partnerstva s putničkim agencijama bi pomogli u doseganju šire publike, uključujući međunarodne posjetitelje. Suradnja s lokalnim zajednicama na stvaranju autentičnih turističkih iskustava i promicanju lokalne kulture i proizvoda bi doprinijelo budućem razvoju Paklenice. Trebalo bi se spomenuti i konzervatorske napore da se provode i

promiču programi usmjereni na zaštitu bioraznolikosti parka. Korištenje tehnologije za praćenje promjena i utjecaja na okoliš, omogućavaju pravovremene i učinkovite akcije očuvanja. Budućem razvoju turizma pripada i razvoj infrastrukture. Poticanje korištenja bicikala, električnih vozila i javnog prijevoza unutar parka bi pripomogle razvitku parka. Razvoj ekološki prihvatljivih domova i kampova koji se stapaju s okolišem jesu jedne od mogućnosti razvoja smještaja. Partnerstva s lokalnim zajednicama radi pružanja usluga i proizvoda turistima, osigurava da turizam koristi lokalnom gospodarstvu. Poticanje volonterskih programa bi uključili turiste u aktivnosti očuvanja i održavanja parka.

Fokusirajući se na ta područja, nacionalni park Paklenica može osigurati održivi rast turizma, balansirajući užitek posjetitelja s naporima za očuvanje. Ovaj pristup, ne samo da poboljšava iskustvo posjetitelja, već tako također osigurava da park ostane netaknuto prirodno stanište za buduće generacije.

5. Empirijsko istraživanje o vrednovanju prirodnih resursa nacionalnog parka Paklenica

Nacionalni park Paklenica, smješten u Hrvatskoj, je prirodni rezervat poznat po svojim zadivljujućim krajolicima, biološkoj raznolikosti i geološkim formacijama. Kao dio planinskog masiva Velebita, prepoznat je kao UNESCO-ov rezervat biosfere, privlačeći znanstvenike i turiste. Prostrane krške formacije, duboki klanci i bogata flora i fauna parka čine ga jedinstvenim područjem za napore očuvanja. Međutim, sve veći priljev turista i pritisci suvremenog razvoja predstavljaju izazove za održavanje ekološke ravnoteže i kulturne baštine.

Iako turizam donosi gospodarsku korist regiji, on također izaziva zabrinutost zbog njegovog utjecaja na osjetljivi okoliš Paklenice i lokalne zajednice koje ovise o parku. Trenutna literatura naglašava napetost između napora za očuvanje i potrebe za održivim razvojem, ali postoji primjetan jaz u razumijevanju specifičnih utjecaja ove dinamike unutar Paklenice. Međudjelovanje između turizma, održivosti okoliša i lokalnih društveno-ekonomskih uvjeta ostaje nedovoljno istraženo u ovom jedinstvenom okruženju.

Ovo istraživanje ima za cilj istražiti socioekonomske i ekološke utjecaje turizma u Nacionalnom parku Paklenica korištenjem empirijskih podataka prikupljenih kroz intervju s ključnim dionicima koja uključuje upravu parka. Istraživanje nastoji razumjeti kako dionici percipiraju dobrobiti i izazove turizma i kako se te percepcije usklađuju ili sukobljavaju s ciljevima očuvanja.

Fokusirajući se na Nacionalni park Paklenicu, ovo istraživanje doprinosi široj tematici o održivom turizmu u zaštićenim područjima. Očekuje se da će rezultati pružiti dragocjene uvide kreatorima politika, zaštitarima i turističkim menadžerima koji imaju za cilj razviti strategije koje štite prirodne resurse, a istovremeno podržavaju lokalne izvore života. Ovom istraživanju je također cilj povezati teoriju s praksom u upravljanju održivim turizmom, nudeći praktične preporuke prilagođene jedinstvenom kontekstu Paklenice.

5.1. Metodologija istraživanja

Polustrukturirani intervjui će se provoditi kako bi se omogućila fleksibilnost u istraživanju tema, dok se osigurava da su sva ključna istraživačka pitanja obrađena. Razvit će se vodič za intervju koji će sadržavati otvorena pitanja osmišljena tako da izmame detaljne odgovore.

Proces intervjua:

- Prije intervjua: Sudionici će biti kontaktirani i obaviješteni o svrsi studije. Informirani pristanak će se dobiti prije intervjua.
- Tijekom intervjua: Intervjui će se voditi osobno ili putem poziva ili video poziva, ovisno o dostupnosti i preferencijama sudionika. Intervju će trajati otprilike 20-35 minuta i bit će audio snimljen uz dopuštenje sudionika.
- Nakon intervjua: Intervjui će biti transkribirani doslovno za analizu. Sudionici će imati priliku pregledati i dopuniti svoje prijepise kako bi osigurali točnost.

Za tumačenje podataka koristit će se pristup tematske analize. To uključuje organiziranje podataka u teme koje odražavaju temeljna pitanja vezana uz utjecaj turizma na Paklenicu. Teme mogu uključivati zabrinutost za okoliš, ekonomske koristi, kulturne utjecaje i izazove u upravljanju turizmom.

Kako bi se osigurala valjanost i pouzdanost nalaza, podaci različitih skupina (npr. stanovnika, vlasti, turista) uspoređivat će se i usporediti. Triangulacija će pomoći u prepoznavanju dosljednosti ili odstupanja u podacima, pružajući sveobuhvatnije razumijevanje problema.

Svi sudionici bit će u potpunosti obaviješteni o ciljevima studije, upotrebi njihovih podataka i svojim pravima, uključujući pravo na povlačenje u bilo kojem trenutku bez posljedica.

Budući da se studija oslanja na namjerno uzorkovanje, može doći do pristranosti u odabiru sudionika, što potencijalno ograničava mogućnost generalizacije nalaza.

Uspjeh studije ovisi o volji i dostupnosti sudionika, što može utjecati na širinu i dubinu prikupljenih podataka.

Istraživanje će donijeti bogate kvalitativne podatke bitne za razumijevanje složene dinamike turizma u Nacionalnom parku Paklenica. Sustavni pristup uzorkovanju, prikupljanju podataka i analizi osmišljen je kako bi osigurao da su nalazi pronicljivi i relevantni za ciljeve istraživanja.

Ovaj metodološki odjeljak pruža sveobuhvatan pregled načina na koji će se istraživanje provoditi, osiguravajući transparentnost i strogost u istraživačkom procesu.

5.2. Instrument istraživanja

Istraživački instrument ključna je komponenta ovog istraživanja, budući da opisuje alate i tehnike korištene za prikupljanje podataka. Za istraživanje Nacionalnog parka Paklenica metodom intervjua, instrument istraživanja prvenstveno će biti vodič kroz intervju.

Primarni istraživački instrument za ovu studiju je polustrukturirani vodič za intervju. Ovaj vodič sastoji se od niza otvorenih pitanja namijenjenih istraživanju percepcija, iskustava i stavova dionika o turizmu u Nacionalnom parku Paklenica. Polustrukturirani format omogućuje fleksibilnost, omogućujući istraživaču da dublje istraži teme koje se pojavljuju tijekom razgovora.

Vodič za intervju razvijen je na temelju temeljitog pregleda postojeće literature o održivom turizmu, očuvanju i socio-ekonomskim učincima turizma u zaštićenim područjima. Teorijski okviri povezani s ovim temama utjecali su na stvaranje pitanja koja se bave ključnim pitanjima kao što su održivost okoliša, ekonomske koristi i kulturni utjecaji.

Kako bi se osigurala relevantnost i sveobuhvatnost vodiča za intervjue, pregledali su ga stručnjaci iz područja znanosti o okolišu, turističkog menadžmenta i kvalitativnih istraživanja. Povratne informacije od tih stručnjaka uključene su kako bi se precizirala pitanja, osiguravajući da budu jasna, nepristrana i usklađena s ciljevima istraživanja.

Intervju počinje uvodom u kojem se objašnjava svrha studije, a sudionici se uvjeravaju u povjerljivost svojih odgovora. Ovaj odjeljak također uključuje dobivanje informiranog pristanka i objašnjenje formata intervjua.

Uvodna pitanja: Ovaj odjeljak prikuplja osnovne demografske informacije o sudionicima, kao što su njihova dob, zanimanje, te njihov odnos s Nacionalnim parkom Paklenica (npr. stanovnik, uprava parka, turist).

Trenutno stanje Nacionalnog parka: Pitanja u ovom odjeljku usmjerena su na percepciju sudionika o turizmu u parku, te ono što park nudi posjetiteljima.

Pitanja o budućnosti Nacionalnog parka: Završni odjeljak istražuje stavove sudionika o tome kako će turizam utjecati na okoliš parka i traži prijedloge za poboljšanje.

Prije provođenja cjelovitog intervjua, vodič za intervju bio je probno testiran na malom uzorku sudionika sličnom glavnoj studijskoj populaciji. Ovaj je korak poduzet kako bi se identificirali problemi s jasnoćom, protokom ili duljinom pitanja.

Na temelju povratnih informacija iz probnog testiranja, neka su pitanja preformulirana radi jasnoće, a struktura vodiča za intervju je prilagođena kako bi se osigurao logičan tijek razgovora. Osim toga, vrijeme intervjua je poboljšano kako bi se zadržalo u roku koji je prihvatljiv za sudionike.

Proces intervjua: Intervju će se voditi osobno ili putem poziva ili video poziva, ovisno o dostupnosti i preferencijama sudionika. Istraživač će koristiti vodič za intervju kao fleksibilan okvir, koji će omogućiti prirodan razgovor, a pritom će osigurati da su pokrivene sve ključne teme.

Valjanost: Valjanost vodiča za intervju podupire njegov proces razvoja, koji je uključivao stručne konzultacije i pilot testiranje. Nadalje, korištenje triangulacije u fazi analize podataka pomoći će osigurati da nalazi točno predstavljaju stajališta različitih skupina dionika.

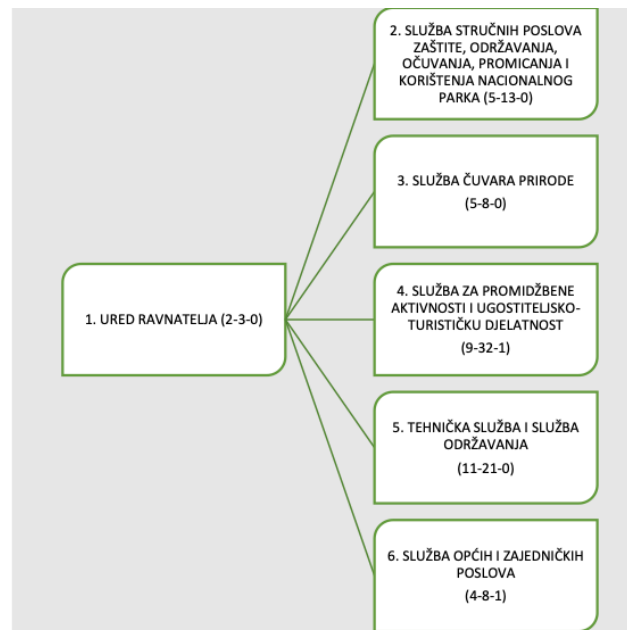
Ovaj odjeljak pruža sveobuhvatan pregled istraživačkog instrumenta, osiguravajući da je dobro opravdan, rigorozno razvijen i primjereno primijenjen za studiju.

5.2.1. Uzorak istraživanja i proces prikupljanja podataka

Istraživanje za ovu studiju provedeno je kroz dubinski intervju s voditeljem usluga odgovornim za promotivne aktivnosti i ugostiteljsko-turističke usluge u Nacionalnom parku Paklenica. Odabir sudionika temeljio se na svrhovitoj strategiji uzorkovanja, s ciljem dobivanja uvida od ključnih dionika koji su izravno uključeni u upravljanje i promicanje turističkih aktivnosti parka. Odabrani ispitanik smatra se vrlo relevantnim za ciljeve istraživanja zbog svog sveobuhvatnog razumijevanja turističkih strategija parka, promotivnih napora i praksi angažiranja kupaca.

Uloga voditelja usluga obuhvaća širok raspon odgovornosti, uključujući razvoj i provedbu marketinških strategija, nadzor nad ugostiteljskim uslugama i koordinaciju događaja usmjerenih na poboljšanje iskustva posjetitelja. Njihov strateški položaj unutar organizacije omogućio je

detaljno istraživanje izazova i prilika povezanih s promicanjem turizma i upravljanjem uslugama u okruženju nacionalnog parka. Ustrojstvo Parka, sa brojem zaposlenih, prikazano je na slici 12.

Slika 12. Ustrojstvo NP Paklenica s brojem zaposlenih, stanje u svibnju 2022. (broj zaposlenih - predviđeni broj djelatnika - broj sezonskih djelatnika)

Proces prikupljanja podataka uključivao je provođenje polustrukturiranog intervjua, osmišljenog kako bi se omogućila fleksibilnost u istraživanju različitih aspekata promotivnih i turističkih aktivnosti parka, a istovremeno osiguravalo da su ključne teme pokrivene. Intervju je obavljen putem telefonskog poziva, u ugodnoj atmosferi za ispitanicu, što je omogućilo otvoren i iskren dijalog.

Vodič za intervju razvijen je na temelju temeljitog pregleda literature o turističkom menadžmentu, ugostiteljskim uslugama i promotivnim strategijama u parkovima prirode. Uključivao je i otvorena i specifična pitanja koja su poticala ispitanika da razradi svoja iskustva, izazove i strategije. Uključene su ključne teme:

Promotivne strategije: Kako park promovira svoje aktivnosti i privlači posjetitelje, uključujući korištenje digitalnog marketinga, partnerstva i organizaciju događaja.

Ugostiteljske i turističke usluge: Upravljanje uslugama za posjetitelje, uključujući smještaj, obilasku s vodičem i informativne usluge za posjetitelje.

Izazovi i mogućnosti: Rasprava o glavnim izazovima s kojima se susreću u promicanju parka i pružanju visokokvalitetnih usluga, kao i o potencijalnim prilikama za rast i poboljšanje.

Intervju je trajao otprilike 20 minuta. Također su se vodile bilješke tijekom intervjua kako bi se istaknule ključne točke i osiguralo da su svi neverbalni znakovi dokumentirani.

Podaci dobiveni intervjuom doslovno su prepisani i naknadno analizirani tematskom analizom. Ovaj pristup omogućio je identifikaciju ponavljajućih obrazaca i tema povezanih s istraživačkim pitanjima, pružajući sveobuhvatno razumijevanje upravljanja uslugama i promotivnih aktivnosti u Nacionalnom parku Paklenica.

5.3. Rezultati istraživanja

Uloge i odgovornosti unutar Nacionalnog parka Paklenica

Intervju je započeo istraživanjem uloge i odgovornosti ispitanika unutar Nacionalnog parka Paklenica. Dragica Jović, voditeljica službe zadužena za promotivne aktivnosti, ugostiteljstvo i turizam unutar parka, opisala je svoju ulogu kao višestruku. Ona nadzire razvoj i provedbu marketinških strategija, koordinira s različitim dionicima kako bi poboljšala iskustvo posjetitelja i upravlja ugostiteljskim uslugama parka. Njezine odgovornosti također uključuju praćenje trendova posjetitelja i osiguravanje usklađenosti ponude parka s tim trendovima, kao i organiziranje anketa za prikupljanje povratnih informacija posjetitelja.

Popularne aktivnosti i trendovi posjetitelja

Prema Jovićevim riječima, najpopularnije aktivnosti među posjetiteljima Nacionalnog parka Paklenica su planinarenje, penjanje i alpinizam, a vrlo je posjećen i posjet špilji Manita peć. Park nudi otprilike 150 kilometara dobro održanih pješačkih staza i 600 ruta za penjanje, koje zadovoljavaju različite razine vještina i privlače ljubitelje aktivnosti na otvorenom.

Što se novonastalih trendova tiče, Jović je istaknula sve veći interes za aktivnosti koje posjetiteljima omogućavaju duži boravak u prirodi, bilo s obitelji i prijateljima ili individualno. Ova promjena odražava širi trend prema sveobuhvatnijim i održivijim turističkim iskustvima. Kako bi ostao informiran o preferencijama posjetitelja, park svake godine provodi ankete, prikuplja podatke o zadovoljstvu posjetitelja, preferencijama aktivnosti i potencijalnim područjima za poboljšanje.

Prikupljanje podataka o broju i ponašanju posjetitelja

Park koristi nekoliko metoda za prikupljanje podataka o broju i ponašanju posjetitelja. Anketiranje je primarna metoda koja se primjenjuje za dobivanje informacija o demografiji posjetitelja, preferencijama aktivnosti i općem zadovoljstvu. Ovi su podaci ključni za upravu parka u

razumijevanju obrazaca posjetitelja i donošenju informiranih odluka o raspodjeli resursa i poboljšanju usluga.

Trenutno stanje Nacionalnog parka

Jović dala je uvid u trenutno operativno stanje Nacionalnog parka Paklenica, posebice kadrovski i infrastrukturno. Park zapošljava kombinaciju stalnog osoblja i sezonskih radnika, uz dodatnu podršku studenata i učenika tijekom vrhunca sezone. Ova kadrovska strategija pokazala se učinkovitom, a Jović je izvijestila da nema značajnijih problema s kadrovima ili opremom tijekom tekuće sezone.

Što se tiče infrastrukture, Jović je objekte parka, uključujući 150 kilometara staza, ocijenila primjerenim i dobro održanim. Staze su redovito označene planinarskim znakovima, a park surađuje s okolnim stazama kako bi se osigurala dosljednost. Centar za posjetitelje, posebice nedavno otvoreni podzemni grad Paklenica, zadovoljava potrebe posjetitelja parka. Međutim, napomenula je da su zahodi ograničeni zbog nepristupačnog terena, a većina zahoda nalazi se u blizini velikih objekata poput šumarske kuće.

Budući potencijal i razvoj

Govoreći o budućim potencijalima Nacionalnog parka Paklenica, Jović je istaknula da propisi o prostornom uređenju parka ograničavaju daljnje širenje turističkih aktivnosti. Park je podijeljen na zone, sa strogim zaštićenim područjima koja se ne mogu razvijati za turizam. Međutim, ona smatra da je trenutna zona za posjetitelje iskorištena na odgovarajući način, bez neposredne potrebe za proširenjem. Fokus bi, ustvrdila je, trebao biti na održavanju postojeće infrastrukture, a ne na njezinom proširenju.

Gledajući unaprijed, Jović predviđa budućnost parka kojoj je prioritet održivi razvoj. Iako nema planiranih velikih projekata, spomenula je stalnu suradnju s lokalnim dionicima kako bi se povećala svijest o dostupnosti parka i očuvanju njegovih prirodnih resursa. Osim toga, u planu je renoviranje planinarskog skloništa za prenočište posjetitelja, nadovezujući se na nedavno završenu obnovu drugog planinarskog doma.

5.4. Ograničenja istraživanja

Iako je istraživanje provedeno kroz razgovor s Dragicom Jović, voditeljicom Službe za promidžbene aktivnosti i ugostiteljsko-turističke usluge Nacionalnog parka Paklenica, dalo vrijedne spoznaje, treba priznati nekoliko ograničenja.

Primarno ograničenje ovog istraživanja leži u opsegu intervjua. Studija se usredotočila isključivo na perspektivu jednog pojedinca, iako ključnog dionika s opsežnim znanjem o radu parka. Iako je Jović dala iscrpne odgovore o svojoj ulozi, trendovima posjetitelja, infrastrukturi i budućim razvojnim planovima, nalazi su inherentno ograničeni na njezina iskustva i uvide. Ova jedinstvena perspektiva možda neće u potpunosti obuhvatiti različita gledišta unutar šireg tima upravljanja parkom, ostalih članova osoblja ili samih posjetitelja.

Drugo značajno ograničenje je nedostatak kvantitativnih podataka. Istraživanje se prvenstveno oslanjalo na kvalitativne podatke dobivene putem polustrukturiranog intervjua. Iako je ova metoda omogućila dubinsko istraživanje određenih tema, nije pružila statističke podatke koji bi mogli ojačati rezultate istraživanja. Primjerice, dok je Jović spomenula da se ankete provode svake godine kako bi se prikupile povratne informacije posjetitelja, istraživanje nije uključivalo izravan pristup rezultatima anketa ili drugim kvantitativnim mjerama zadovoljstva posjetitelja, demografskim trendovima ili financijskim rezultatima.

Vrijeme intervjua također predstavlja potencijalno ograničenje. Prikupljanje podataka odvijalo se tijekom određene sezone, a dok je Jović govorila o tome kako park upravlja sezonskim promjenama i fluktuacijama u broju posjetitelja, uvidi možda neće u potpunosti prikazati poslovanje parka tijekom cijele godine. Sezonske varijacije mogle bi utjecati na dostupnost resursa, stanje infrastrukture i vrstu aktivnosti kojima se posjetitelji bave, a koje nisu u potpunosti obuhvaćene ovim istraživanjem.

Istraživanje je u velikoj mjeri bilo usmjereno na trenutno stanje Nacionalnog parka Paklenica i buduće projekcije, s manjim naglaskom na povijesne podatke ili dugoročne trendove. Ovaj fokus ograničava mogućnost procjene kako su prošle promjene u praksama upravljanja, ponašanju posjetitelja ili vanjskim čimbenicima (kao što su promjene u okolišu ili ekonomski pomaci) utjecale na trenutno stanje parka. Razumijevanje ovih povijesnih trendova moglo bi pružiti sveobuhvatniji pogled na izazove i prilike s kojima se park suočava.

Konačno, nalazi iz ovog istraživanja specifični su za Nacionalni park Paklenicu i ne mogu se generalizirati na druge nacionalne parkove ili zaštićena područja. Jedinstveni geografski, ekološki i organizacijski kontekst Paklenice znači da se strategije i izazovi o kojima govori Jović mogu značajno razlikovati od onih u drugim parkovima. Stoga, iako istraživanje nudi dragocjene uvide u upravljanje određenim parkom, treba biti oprezan u primjeni ovih nalaza na druge kontekste bez daljnjeg istraživanja.

Zaključak

Ovaj diplomski rad imao je za cilj prikazati turističko vrednovanje prirodnih resursa nacionalnog parka Paklenica. Istraživački dio diplomskog rada je prikazao trenutno stanje, izazove i buduće izgleda upravljanja turizmom u Nacionalnom parku Paklenica kroz dubinski intervju s Dragicom Jović, voditeljicom službe odgovornom za promotivne aktivnosti, ugostiteljstvo i turizam. Nalazi pružaju vrijedan uvid u operativnu dinamiku parka, uključujući popularne aktivnosti posjetitelja, trendove u ponašanju posjetitelja i strategije korištene za upravljanje i promicanje ponude parka.

Istraživanje ističe nekoliko ključnih točaka kao što je popularnost aktivnosti na otvorenom; pješaćenje, penjanje i alpinizam postali su najpopularnije aktivnosti među posjetiteljima, odražavajući reputaciju Paklenice kao glavne destinacije za ljubitelje prirode. Opsežna mreža staza i ruta za penjanje u parku dobro je održavana i nastavlja privlačiti domaće i strane posjetitelje. Uprava nacionalnog parka je identificirala rastući trend u odnosu posjetitelja prema aktivnostima vezanim uz prirodu i individualnim aktivnostima. Ova promjena naglašava sve veću potražnju za održivim turističkim iskustvima koja posjetiteljima omogućuju povezivanje s prirodom na smislen način. Naponi Parka da prikupi povratne informacije posjetitelja putem godišnjih anketa ključni su za prilagodbu ovim rastućim preferencijama. Iako se infrastruktura parka, uključujući staze i centre za posjetitelje, smatra primjerenom i dobro održavanom, ostaju izazovi u upravljanju sanitarnim čvorovima zbog nepristupačnog terena parka. Upotreba kombinacije stalnog i sezonskog osoblja, nadopunjenog studentima tijekom špica, pokazala se učinkovitom u rješavanju sezonskih fluktuacija u broju posjetitelja. Istraživanje pokazuje da je Nacionalni park Paklenica opredijeljen za održivi razvoj. Propisi o zoniranju parka ograničavaju daljnje širenje turističkih aktivnosti, usredotočujući se umjesto toga na održavanje postojeće infrastrukture. Nadolazeći projekti usmjereni su na povećanje dostupnosti planinarskih domova i skloništa, što je u skladu sa širim trendom promicanja održivog i odgovornog turizma. Unatoč tim vrijednim uvidima, istraživanje je bilo ograničeno s nekoliko ograničenja, uključujući oslanjanje na jedan intervju, manjkavost kvantitativnih podataka i vrijeme prikupljanja podataka. Ovi čimbenici mogu ograničiti generalizaciju nalaza i sugerirati potrebu za daljnjim istraživanjem koje uključuje širi raspon dionika, sveobuhvatnije metode prikupljanja podataka i longitudinalne studije.

Zaključno, čini se da je Nacionalni park Paklenica u dobroj poziciji da nastavi privlačiti posjetitelje svojom bogatom ponudom aktivnosti na otvorenom i predanošću održivosti. Uprava

parka uspješno se nosila s izazovima povezanim sa sezonskim promjenama, održavanjem infrastrukture i promjenom preferencija posjetitelja. Međutim, stalno obraćanje pozornosti na potrebe infrastrukture i potencijalne utjecaje evoluirajućih turističkih trendova bit će ključno za održavanje privlačnosti parka i osiguranje da se posjetiteljima nastavi pružati visokokvalitetno iskustvo uz očuvanje svojih prirodnih resursa.

Ovo istraživanje pridonosi razumijevanju upravljanja turizmom u zaštićenim prirodnim područjima, nudeći uvide koji bi mogli informirati slične napore u drugim parkovima. Međutim, dodatna istraživanja su potrebna kako bi se nadogradili ti nalazi i istražile šire implikacije turističkih trendova i strategija upravljanja u različitim ekološkim i geografskim kontekstima. Prirodne ljepote Paklenice vrijedan su resurs koji se mora čuvati za buduće generacije, naglašavajući kritičnu potrebu da se usredotočimo na očuvanje i zaštitu okoliša parka. Osim svoje slikovite privlačnosti, Paklenica nudi brojne mogućnosti za razvoj turizma, a uz ulaganja u ovo i druga zaštićena područja, turizam bi mogao postati ključni pokretač razvoja.

Bibliografija

Biškupić, Mila. 2020. *Upravljanje - Nacionalni Park Paklenica*. Paklenica: Uprava

nacionalnog parka Starigrad – Paklenica

Bralić, Ivo. 2005. *Hrvatski nacionalni parkovi*. Zagreb: Školska knjiga.

DGU. 2021. *Topografska karta Hrvatske u mjerilu 1:25000*. Geoportal Državne geodetske uprave.

Dostupno na: <http://geoportal.dgu.hr/>

Krznanić, Ana. 2017. *Parkovi Hrvatske*. Sveta Nedjelja: Hamra Media d.o.o.

Lukač, Gordan. 2019. *Paklenički zbornik*. Starigrad - Paklenica: Uprava nacionalnog parka

Starigrad – Paklenica

Lukač, Gordan. 2016. *Vodozemci i gmazovi nacionalnog parka Paklenica: bogatstvo i raznolikost životinjskog svijeta NP Paklenica*. Starigrad Paklenica: Javna ustanova nacionalni park Paklenica

Magaš, Damir. 2013. *Geografija Hrvatske*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju i Izdavačka kuća Meridijani

MINGOR. 2021. *Strategija prilagodbe klimatskim promjenama*. Dostupno na adresi: <http://prilagodba-klimi.hr/baza-znanja/klimatsko-modeliranje/>

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. 2023. *Plan upravljanja Nacionalnim parkom Paklenica*. Starigrad Paklenica: Zadruga Granum Salis

Ministarstvo gospodarstva i regionalnog razvoja. 2023. *Vodič kroz nacionalne parkove*. Zagreb: Ministarstvo gospodarstva i regionalnog razvoja Republike Hrvatske, <https://mingrov.hr> (pristupljeno 6. srpnja 2024.).

Radoš, Drago. 2019. *Paklenica, vodič*. Paklenica: Uprava nacionalnog parka.

Uprava nacionalnog parka. 2018. *Paklenički zbornik*. Paklenica: Uprava nacionalnog parka

Velić, Ivo, Velić, Josipa, Vlahović, Igor, Cvetković, Marko. 2014. *Geološki vodič kroz NP Paklenica*. Javna ustanova Nacionalni park Paklenica, Starigrad-Paklenica.

Vidaković, Petar. 2003. *Nacionalni parkovi i zaštićena područja u Hrvatskoj*. Zagreb: Fond za stipendiranje mladih za zaštitu i turizam.

Vidaković, Petar, 1989. *Nacionalni parkovi i turizam*. Zagreb: Zavod za zaštitu prirode.

Popis tablica, grafikona i slika

Tablice

Tablica 1.	Struktura upravljanja nacionalnim parkom	9
Tablica 2.	SWOT analiza nacionalnog parka Paklenica	30

Grafikoni

Grafikon 1.	Posjetitelji nacionalnog parka Paklenica u razdoblju od 2019. do 2023. godine	26
Grafikon 2.	Najzastupljenije teme u pozitivnim komentarima posjetitelja na TripAdvisor platformi	29
Grafikon 3.	Najzastupljenije teme u negativnim komentarima posjetitelja na TripAdvisor platformi	29

Slike

Slika 1.	Nacionalni park Paklenica	10
Slika 2.	Manita peć	12
Slika 3.	Aničev kuk	14
Slika 4.	Klanac Male Paklenice	15
Slika 5.	Sveto Brdo	16
Slika 6.	Reljefna karta Nacionalnog parka Paklenica	16
Slika 7.	Rijeka Velika Paklenica	19
Slika 8.	Šume crnog bora	22
Slika 9.	Paklenički zvončić	22
Slika 10.	Bjeloglavi sup	23
Slika 11.	Poskok	24
Slika 12.	Ustrojstvo NP Paklenica s brojem zaposlenih, stanje u svibnju 2022. (broj zaposlenih - predviđeni broj djelatnika - broj sezonskih djelatnika)	38